

МІНСК, ЗАХАРАВА, 28. ДОМ ДРУЖБЫ

Ніна ІВАНОВА: «НАС УСПРЫМАЮЦЬ ЯК АДКАЗНЫХ, СУМЛЕННЫХ ПАРТНЭРАЎ»

2 стар.

ХТО ДАПАМАГАЕ БЕЖАНЦАМ?

АДУКАЦЫЙНЫЯ ПАТРЭБЫ ДЗЯЦЕЙ

3 стар.

НАВІНЫ. ДЫПКУР'ЕР

2-3 стар.

ПРЭЗЕНТАЦЫЯ

«КРЫЖЫ Міхася РАМАНКА»

5 стар.

НАТАТКІ Яўгена ЛЕЦКІ ПРА СУСТРЭЧЫ З Наталляй КІСЯЛЁВАЙ

6 стар.

БЕЛАСТОЦКІЯ ЗАМАЛЁУКІ

«РЫБКА З ЦАРСКАГА ДАЗВОЛУ»

6 стар.

ПУНКТ ГЛЕДЖАННЯ

Янка ЗАПРУДНІК: «ЦІ ТРЭБА ЕХАЦЬ НА ІІІ З'ЕЗД ЗГУРТАВАННЯ БЕЛАРУСАЎ СВЕТУ?»

7 стар.

ЖЫЦЦЁВЫЯ СЮЖЭТЫ

АЛІМПІЙСКІ ЧЭМПІЁН

ВЯСЛЯР Сяргей МАКАРАНКА

8 стар.

КРЫЖАВАНКА АД Любові ЮНАВАЙ

8 стар.

АГУЛЬНАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЕТА РАСПАЎСЮДЖВАЕЦЦА Ў 48 КРАІНАХ

Голас Радзімы

9 мая 2001 года

Цана 109 рублёў

№ 19 (2733)

E-mail: golas_radzimy@tut.by

Штотыднёвая газета для суайчыннікаў за межамі Беларусі

Выдаецца з 6 красавіка 1955 года

РАДАВОД

БелТА.

З цікавасцю даведваюцца пра ордэны і медалі сваіх бацькоў, дзядуль і бабуль чацвёртакласнікі мінскай СШ № 181. Акцыя "Ордэн у нашым доме", якая прайшла ў

школе, — толькі адно з мерапрыемстваў праекта "Вахта мужнасці і памяці". Вучні разам з класным кіраўніком Тамарай Астраух правялі конкурсы малюнкаў,

сачыненняў і апавяданняў.

НА ЗДЫМКУ: чацвёртакласнікі разам са сваім класным кіраўніком Тамарай АСТРАУХ разглядаюць узнагароды.

НЕЗАБЫЎНАЕ

БАЯВАЯ ЎЗНАГАРОДА — ПРАЗ ГАДЫ

На ўручэнне баявой узнагароды ветэрану Вялікай Айчыннай вайны Міхайлу Серадзе з вёскі Залачэва ў зэльвенскі райваенкамат з'ехаліся яго родныя і блізкія. З гэтай нагоды прыбыла і група афіцэраў абласнога ваенкамата на чале з выконваючым абавязкі абласнога ваеннага камісара, палкоўнікам В. МАТУЗАВЫМ.

Гісторыя, як праз паўстагоддзя ўзнагарода знайшла салдата Вялікай Айчыннай, такая: медалі "За баявыя заслугі" ветэран М. Серада ўдасцоены згодна з Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета РСФСР ад 28 мая 1945 года, але па невядомай прычыне ён не быў уручаны. Паўтара года таму падчас размовы з райваенкамат падпалкоўнікам У. Сытых ветэран паведаміў, што быў прадстаўлены да ўзнагароды. Работнікі райваенкамата адразу ж даслалі запыт у архіў Міністэрства абароны Расійскай

Федэрацыі. Адтуль праз пэўны час і атрымалі баявую ўзнагароду з суправаджальнымі дакументамі.

Уручаючы медаль, в. а. абласнога ваеннага камісара Валерыя Матузаў адзначыў: "Нягледзячы на тое, што кожны дзень нас аддаляе ад падзей Вялікай Айчыннай вайны, салдацкі подзвіг не забыты: баявыя ўзнагароды знаходзяць сваіх герояў. І вельмі важна, што яны ўручаюцца жывым салдатам Вялікай Айчыннай вайны".

У ваенны камісарыят горада Гродна таксама дасланы з Расійскай Федэрацыі ордэн Чырвонага Сцяга ветэрану вайны з Гродна.

— Мой баявы шлях пачынаўся ў красавіку 45-га ў 38-м запасным артылерыйскім палку, — успамінае Міхайл Аляксеевіч. — Дыслацыраваліся на Полаччыне і былі задзейнічаны на ўзвядзенні разбураных мастоў. Затым у складзе 1 Беларускага фронту рушылі ў берлінскім напрамку. Да наступлення рыхтаваліся

ўсе. Кожны салдат і камандзір разумелі, што гэты паход будзе апошнім баявым рыўком. Замест сямі чалавек артылерыйскага разліку было па чатыры-пяць чалавек. За адзін з такіх прарываў, мяркую, і ўзнагародзілі мяне.

Дзень Перамогі Міхайл Аляксеевіч сустрэў у Берліне. Некалькі воінскіх падраздзяленняў змяніў за час службы з красавіка 1945 па чэрвень 1950 года наш зямляк. А дома яго чакала жонка Марыя Мікалаеўна. Напачатку гаспадар працаваў на розных работах у паляводчай брыгадзе, пазней коняхам у мясцовым калгасе "Большавік". Сямейнае шчасце мацавалі тры дачкі — Марыя, Рая, Ірына і сын Іван. Дзеці, хоць у іх ёсць ужо і свае сем'і, і зараз побач — жывуць і працуюць у Зэльве. Дапамагаюць ва ўсім. Яны ў гэты дзень прыйшлі павіншаваць бацьку і дзеда з уручэннем баявой ўзнагароды, паднеслі кветкі.

Пётр ЖЭБРАК.
Зэльвенскі раён.

ЗВАРОТНАЯ СУВЯЗЬ: ГАЛАНДЫЯ

Віншujem усіх з Днём Перамогі! Жадаем, каб на зямлі нашай роднай Беларусі заўсёды быў мір.

Надзея ОСТЭРБАН-ГАЛІЁНКА і сям'я.

ПАДАРОЖЖА Ў ДАВЫД-ГАРАДОК

НАД ГАРЫННЮ-РАКОЙ

Расцэле жнівень на дарозе стынь,
Загасне ноч над пылам
даляглядаў.
Пад ногі пенай кінецца Гарынь.
Дзе пад вярбой кудлатаю
прсяду.

Цень ад яе на хвалі прабяжыць,
Нібы тэропкі конік з доўгай дзідай.
І ўявіцца за рэчкай па мяжы
Ледзь бачны прывід грознага
Давыда.

Так апісала Раіса Баравікова свае ўражанні ад Давыд-Гарадка, гісторыя якога ўзнікае з бездані легенд і паданняў. А яны сведчаць, што ў 1100 годзе прышоў сюды, у сутокі рэк Гарынь і Няпраўда, вальнскі князь Давыд Ігаравіч, які і заснаваў тут паселішча. Умацавалі яго ровам і валам, за драўлянымі абарончымі сценамі пабудавалі дамы для князя і ягонай дружыны. І сам князь і яго нашчадкі былі мужнымі ваярамі, бо для мужчын таго часу гэта быў асноўны занятак. Абараняліся ад ворага, і самі хадзілі здабываць ратную славу.

На працягу вякоў усяго прыйшлося зведаць Давыд-Гарадку. Яго разрабавалі татары ў 1240 годзе, і толькі амаль што праз тры стагоддзі гарадзкія паквіталіся з басурманамі, разграміўшы іх пад сценамі Давыд-Гарадка. У 1330 годзе гэтыя мясціны ўвайшлі ў склад Вялікага княства Літоўскага. Давыд-гарадоцкая дружына на чале з князем Міткам Давыдавічам удзельнічала ў бітве пад Грунвальдам.

— Закачэнне на 4-й стар.

МІНСК, ЗАХАРАВА, 28. ДОМ ДРУЖБЫ.

Ніна ІВАНОВА: «НАС УСПРЫМАЮЦЬ ЯК АДКАЗНЫХ, СУМЛЕННЫХ ПАРТНЁРАЎ»

Як мы ўжо паведамлялі, Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі адзначыла сваё 75-годдзе. Юбілею быў прысвечаны пашырэнні пленум таварыства, у сталічнай філармоніі адбыўся святочны канцэрт.

Звычайна падчас юбілейных дат падвздожца вынікі зробленага, абмяркоўваюцца планы на будучыню. З гэтай нагоды мы звярнуліся да намесніка старшыні прэзідыума таварыства Ніны ІВАНОВАЙ.

— Мы вырашылі не запрашаць на пленум шырокае кола нашых замежных партнёраў, бо ў нас быў не зусім святочны настрой у сувязі з канчынай старшыні прэзідыума Арсена Ваніцкага і не хацелася гэты сум перадаваць гасцям. Але здарылася так, што многія самі прыехалі, і мы былі гэтак рады. На пашырэнні пленуме ўспомнілі заснавальнікаў — класікаў беларускай літаратуры Я. Купалу і Я. Коласа, грамадскія арганізацыі, дзяржаўныя ўстановы, якія пачыналі ўсю гэту справу. Выказалі падзяку нашым актывістам, якія шмат гадоў на грамадскіх пачатках ладзіць міжнародныя сувязі, народную дыпламатыю. Сёння аб'ёмы работы значна павялічыліся: калі ў пачатку 90-х гадоў было толькі 12 аддзяленняў Беларускага таварыства дружбы, то цяпер працуе 35 двухбаковых таварыстваў. Кожнае з іх мае цікавыя праграмы.

— *Прывядзіце, калі ласка, некалькі прыкладаў.*

— Вельмі плённа дзейнічае таварыства «Беларусь — Латвія», якое ўзначальвае вядомы паэт Сяргей Панізьнік. Ён увогуле вельмі шмат працуе на міжнародныя сувязі. З'яўляецца таксама намеснікам старшыні таварыства «Беларусь — Чэхія». Гэта не выпадкова, бо некалі жыў і працаваў у Чэхіі і мае там шмат сяброў. Сяргей Панізьнік на кожнай вечарыне выступае з нейкімі новымі ідэямі. Але галоўнае яго праца — з таварыствам «Беларусь — Латвія», якое, дарчы, ажыццяўляе вельмі цікавыя праекты. Нагадаю адзін з іх: «Янка Купала і яго сябры», прысвечаны 120-годдзю з дня нараджэння паэта. У яго рамках запланаваны ў Беларусі цыклы ве-

чароў, прысвечаных сяброўству беларускага паэта з Янам Райнісам і Людасам Гірам, і іншыя. Але на іх размова пойдзе шырэй — пра сувязі дзвюх культур праз сяброўства класікаў беларускай і латышскай літаратур. У гэтым асноўная наша мэта. Мы імкнемся знаёміць не толькі беларусаў з культурай іншых краін, але ў першую чаргу, каб з беларускай культурай знаёміліся ў замежжы.

Вызначаецца таксама дзейнасць таварыства «Беларусь — Літва», якое ўзначальвае наш вядомы драматург Аляксей Дудароў.

Аднак хачу нагадаць, што першым сярод таварыстваў блізкага замежжа было ўтворана таварыства «Беларусь — Украіна». Цяпер тут шмат традыцый. Напрыклад, падчас юбілеяў класікаў украінскай літаратуры праводзяцца музычна-літаратурныя вечары. Цяперашні старшыня таварыства міністр адукацыі Васіль Стражаў амаль заўсёды адкрывае гэтыя вечары і паведамляе нейкую цікавую інфармацыю пра жыццё і творчасць асоб, якія ўшаноўваюцца. Мы наогул актыўна супрацоўнічаем з украінскай дыяспарай, у якой ёсць свой хор і вальсавая група.

Шмат людзей, асабліва моладзі, збіраецца на мерапрыемствы таварыства «Беларусь — Германія». І хача старшыня таварыства народны пісьменнік Беларусі Васіль Быкаў зараз у ад'ездзе, ён трымае з намі цесную сувязь. У Раду таварыства ўваходзяць вельмі актыўныя, энергічныя людзі, якія сталі ініцыятарамі цыкла вечароў, прысвечаных культуры Германіі ў розных яе накірунках. Таварыства «Беларусь — Балгарыя»,

якое ўзначальвае прафесар Генадзь Цыхун, адметнае сваёй маладзёжнай праграмай. Генадзь Апанасавіч правёў канферэнцыю маладых вучоных. На ёй абмяркоўваліся пытанні руска-турэцкай вайны. Былі цікавыя паведамленні студэнтаў, нават старшакласнікаў, прысвечаныя ўдзельнікам беларусам. Мы выдалі разам з гэтым таварыствам пры падтрымцы Дзяржкамітэта па друку кніжку, у якую ўвайшлі цікавыя даклады. Шмат задум у таварыства накіравана перакладаць творы беларускіх аўтараў на балгарскую мову і балгарскіх — на беларускую. Мы актыўна садзейнічалі выпуску анталогіі беларускай сучаснай паэзіі, якая выйшла ў мінулым годзе.

— *Дзе вы знаходзіце сродкі на ажыццяўленне задум?*

— Прыходзіцца шукаць спонсары. Напрыклад, сродкі на анталогію здабыў Аляксандр Герасіменка, былы пасол, зараз намеснік міністра замежных спраў Беларусі. Ён добра ведае і шануе беларускую культуру і вельмі шмат зрабіў дзеля таго, каб беларускую літаратуру ведалі ў Балгарыі, дакладней, каб не забываліся, таму што літаратурна-музычныя сувязі Беларусі і Балгарыі даўня і актыўныя. Аляксандр Герасіменка працягвае гэтую добрую традыцыю сяброўства. Таварыства ўдзельнічала ў падрыхтоўцы і правядзенні першай сустрэчы гарадоў-пабрацімаў нашых краін. Гэта адна з праграм таварыства і Беларускай асацыяцыі параднёных гарадоў, якую ўзначальвае Міхаіл Паўлаў, старшыня Мінскага гарвыканкома. На сустрэчы разглядаліся эканамічныя і дзелавыя сувязі, маладзёжныя і дзіцячыя праграмы.

Галоўнае для нас — падштурхнуць, даць людзям магчымасць завязаць кантакты. Сёння 35 беларускіх гарадоў

маюць 119 гарадоў-пабрацімаў у 24 краінах. Думаю, што за такімі праграмамі будучыня. І менавіта наша таварыства «Беларусь — Балгарыя» садзейнічае сяброўству беларускіх і балгарскіх гарадоў.

— *Ніна Сямёнаўна, а як развіваюцца сувязі, што наладзіла Беларускае таварыства дружбы з мэтай аказання нашай краіне гуманітарнай дапамогі?*

— Акрамя культуралагічных праграм, мы даволі паспяхова займаемся гуманітарнымі. У нас шмат краін-партнёраў, якія ахвотна дапамагаюць: Германія, Францыя, Італія, ЗША, Бельгія і іншыя. Яны аказваюць гуманітарную дапамогу, у першую чаргу, медыкаментамі, медыцынскім абсталяваннем. Лёчу, што наш самы значны партнёр — фонд «Дзецім Чарнобыля» зямлі Ніжняй Саксонія, які ўзначальвае прафесар Экель. Гэты фонд падтрымліваецца з федэральнага бюджэту зямлі. Нядаўна ў нас у гасцях быў прэзідэнт ландтага спадар Венштэт. Ён актыўна падтрымлівае гуманітарныя праграмы. Толькі праз гэты фонд мы атрымалі 120 новых сканераў для ранняй дыягностыкі паталогій шчытападобнай залозы. Акрамя таго, фонд садзейнічае правядзенню стажыровак нашых медыкаў за мяжой. Дарчы, у Германіі адзначаюць высокі прафесіяналізм беларускіх медыкаў.

Нельга не нагадаць дабрачынную арганізацыю «Дапамога людзям у Бядзе» і яе прэзідэнта Фрыдрыху Фая з Германіі, які шмат гадоў аказвае гуманітарную дапамогу не толькі чарнобыльскім раёнам, але і групам сацыяльна не абароненых людзей. Ён пастаянна патраніруе ўдоў ваеннаслужачых, якія загінулі ў Афганістане, і інвалідаў. Спецыяльна для іх прывозіць дапамогу.

— *Як людзі за мяжой даведваюцца пра Беларускае таварыства дружбы?*

— Вялікі рэзананс атрымліваюць Дні культуры Беларусі, што мы праводзім. Нашы пасольствы за мяжой таксама садзейнічаюць наладжванню такіх кантактаў. Бо, калі замежныя грамадзяне звяртаюцца ў пасольствы з прапановамі дапамогі, то там даюць наш адрас.

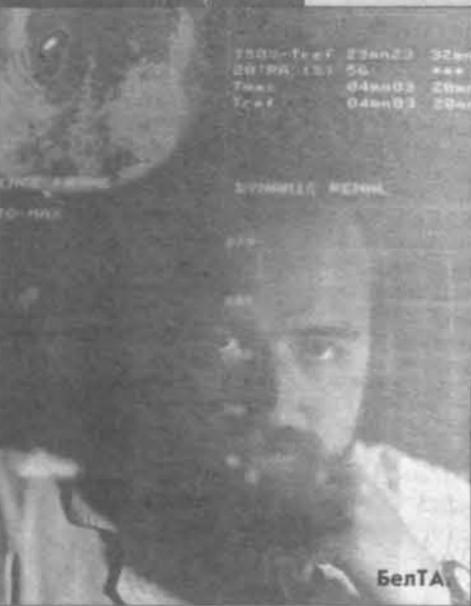
Напрыклад, ёсць у Швецыі фонд «Дапамога Эрыка». Пан Эрык — вельмі цікавы чалавек. Неяк ён пабыў у Беларусі, а як даведаўся пра Чарнобыль, дык прадаў сваю майстэрню, папярэдне ўзгадніўшы гэта з сям'ёй, і пачаў гуманітарную дзейнасць. У праграме ўдзельнічае ўся сям'я. Яны бяруць на аздараўленне менавіта хворых дзяцей, якіх могуць падлічыць. І гэта пакуль адзіны такі выпадак. А востры «свежы» прыклад: нядаўна патэлефанавалі грамадзяні Дані і паведамілі, што чуў ад свайго знаёмага пра нашу арганізацыю і гатовы са сваімі сбрамі-пенсіянерамі аказаць дапамогу не толькі чарнобыльцам, а і сталым людзям, якія цяжка жывуць.

— *У філармоніі адбыўся цудоўны канцэрт у гонар юбілею таварыства, дзе выступілі, мажа сказаць, лепшыя калектывы Беларусі...*

— Калі мы абвясцілі, што правядзём пленум, маістры мастацтваў правялі ініцыятыву і арганізавалі святочны канцэрт. Былі запрошаны ў асноўным тыя калектывы, якія праз нашу таварыства выязджалі за мяжой з канцэртамі: гурт «Купалінка», ансамбль «Харошкі», Дзяржаўны акадэмічны хор імя Генадзя Цітовіча пад кіраўніцтвам народнага артыста Рэспублікі Беларусь Міхаіла Дрынеўскага і многія іншыя, усіх немагчыма пералічыць. Усе гэтыя калектывы дастойна прадставілі культуру Беларусі за мяжой. Канцэрт прысутным спадабаўся, як гавораць, «крануў да сэрца». Карыстаючыся магчымасцю, хачу падзякаваць адміністрацыі філармоніі, усім, хто ў свой выхадны дзень зрабіў нам такі падарунак.

Гутарыла Таццяна КУВАРЫНА.

ПАСЛЯ ЧАРНОБЫЛЯ

БелТА

У корпусе на 106 пожкаў клінікі НДІ радыяцыйнай медыцыны і эндакрыналогіі ў Аксакаўшчыне, што пад Мінскам, размясцілася аддзяленне эндакрыналогіі, гастрэнтэралогіі, кабінеты УЗІ, функцыянальнай дыягностыкі, прыёмны пакой, аддзяленне рэанімацыі. Ахвярам Чарнобыля тут аказваецца дзейная дапамога.

НА ЗДЫМКУ: адзін з лепшых спецыялістаў радыяцыйнай дыягностыкі Юрый ТАУКАЧОУ.

ПАРАД

ВАЕННЫ ПАРАД ПЕРАНЕСЕНЫ З 9 МАЯ НА 3 ЛІПЕНЯ. Ваенны парад, які першачаткова планавалася правесці ў Мінску 9 мая, перанесены на 3 ліпеня — Дзень Незалежнасці Рэспублікі Беларусь (Дзень Рэспублікі).

Аб гэтым карэспандэнту БЕЛТА паведаміў начальнік аддзела службы войскаў Гапоўнага штаба Узброеных Сіл пакоўнік Міхаіл Наўзороў. Паводле яго слоў, раней парад з нагоды Дня Перамогі праводзіліся толькі па юбілейных датах, ад гэтай традыцыі вырашана не адступіць і ў гэтым годзе.

Алег ЛІЦКЕВІЧ, БелТА.

КОРАТКА

СВЯТА ПРЭСЫ. Да прафесійнага свята — Дня друку Дзяржаўны камітэт Рэспублікі Беларусь па друку, Беларускае таварыства журналістаў пры ўдзеле выставачнага таварыства «Экспафорум» з 2 па 5 мая падзіў 5-ю Міжнародную спецыялізаваную выставу «Прэса ў Беларусі». Гэта своеасаблівая справаздача больш за 200 друкаваных СМІ Беларусі. Прыняты ўдзел у выставе запрашаліся ўсе афіцыйныя выданні: і дзяржаўныя, і апазіцыйныя. Рэгіянальныя беларускія выданні таксама мелі асобныя стэнды. Месца хапіла ўсім. Для гэтай справы ў Мінску быў арэндаваны Палац мастацтва на вуліцы Казлова, 3.

Упершыню на выставе былі прадстаўлены друкаваныя выданні Расійскай Федэрацыі — «Российская газета», часопіс «Огонёк» і выданні Амаля-Ненецкай аўтаномнай акругі. 2 мая ў межах выставы прайшоў Дзень расійскай прэсы.

Пабывалі ў нас у гасцях калегі з Рэспублікі Башкартастан, афіцыйная дэлегацыя з Рэспублікі Кіпр.

Праграма мерапрыемстваў выставы аказалася вельмі насычанай: прэзентацыі, дыскусіі, узнагароджванні за лепшую работу ў беларускім друку, а галоўнае — сустрэчы, абмен думкамі, наладжванне сяброўскіх і дзелавых кантактаў.

Віктар МАЦЮШЭНКА.

ГОМЕЛЬСКАЕ АБ'ЯДНАННЕ «СПАРТАК» ПЕРШЫМ СЯРОД ПРАДПРЫЕМСТВАЎ КАНДЫТАРСКАЙ ПРАМЫСЛАВАСЦІ БЕЛАРУСІ АТРЫМАЛА МІЖНАРОДНЫ СЕРТЫФІКАТ ЯКАСЦІ ISO-9 000. Кіраўнік прадпрыемства Ніна

Атаманава ўпэўнена, што прэстыжны міжнародны сертыфікат дазволіць «Спартак» рухацца ўперад на міжнародных рынках. Зараз «Спартак» вырабляе 47 працэнтаў усёй кандытарскай прадукцыі краіны: у пяці групках вырабаў выпускаецца каля 300 найменняў «салодкай» прадукцыі. У мінулым годзе рэнтабельнасць прадпрыемства перавысіла ўзровень 14 працэнтаў, балансавы прыбытак склаў 3 077,9 мільёна рублёў, а плацэжы ў бюджэт і пазабюджэтных фонды павялічыліся ў параўнанні з папярэднім годам больш, чым у пяць разоў.

Н. Атаманава паведаміла таксама, што на цяперашні час у ЗША завершаны даследаванні на бяспеку спажывання вырабаў беларускіх кандытараў і атрыманы дазвол на рэалізацыю ў краіне больш за 100 найменняў вырабаў.

«Спартак» мае намер у бліжэйшы час скласці канкурэнцыю вядомым «Марсам» і «Снікерсам». Новы беларускі прадукт будзе вырабляцца выключна з натуральнай сыравіны. Рыхтуецца да масавай вытворчасці і пакуль невядомы ў Беларусі «карамелькефір».

КАРАБЕЛЬ БАЛТЫЙСКАГА ФЛОТУ НАЛАДЖВАЕ ШЭФСКІЯ СУВЯЗІ З МІНСКАМ. Як паведамляе газета Балтыйскага флоту «Страж Балтыкі», у хуткім часе на борце вялікага дэсантнага карабля БДК-43 з'явіцца сімвалічная назва «Мінск». Загад аб гэтым галоўнакамандуючы Ваенна-Марскім Флотам Расіі адмірал флоту Уладзімір Кураедаў

падпісаў яшчэ 16 верасня 2000 года.

Камандзір БДК капітан другога рангу Валерый Яромін выклаў свае прапановы ў лісце старшыні гарвыканкома Мінска Міхаілу Паўлаву. Цяпер абмяркоўваюцца арганізацыйныя пытанні.

«Нам асабліва цікава, чым дышае родная Беларусь», — гаворыць намеснік камандзіра карабля па выхаваўчай рабоце капітан трэцяга рангу Ігар Ляшковіч, па нацыянальнасці беларус. Разам з ім служачы і іншыя яго землякі: старшы памочнік камандзіра карабля капітан-лейтанант Віктар Зайцаў і мічман Іван Хамлюк.

«У карабля нарэшце з'явіцца шэфы, — працягвае І. Ляшковіч, — і перайменаванне карабля мы ўспрымаем з аптымізмам і надзеяй на працяглы сяброўскія адносіны».

БДК-43 — адзін з найбольш падрыхтаваных караблёў злучэння. У час высадкі марскога дэсанта ў мінулым годзе ён прызначаны лепшым па артылерыйскай падрыхтоўцы.

ШТОГОД БЕЛАРУСКІ ЦЫРК НАВЕДВАЕ КАЛЯ МІЛЬЁНА ГЛЕДАЧОЎ. Да верасня 1958 года беларускі цырк-шапіто знаходзіўся ў парку імя Горкага. Першае прадстаўленне ў новым будынку прайшло 11 лютага 1959 года.

Цяпер у Белдзяржцырку ідзе 43-ці сезон. За год на беларускай арэне адбываецца 300—400 прадстаўленняў. Унікальнай, па прызнанню спецыялістаў, з'яўляецца работа беларускіх ваяцкіх аграбляў пад купалам без страхоек. Акрамя таго, упершыню без засцерагальных зага-

роджванняў на арэну выпушчана чорная пантэра.

Падрыхтавала Алена РУДЗЬ.

ЗДАРЭННІ

ФАЛЬШЫВАЯ ГАРЭЛКА. Падпольны цэх па вытворчасці фальсіфікаванай гарэлкі знайшлі ў гаражна-будаўнічым кааператыве № 12, што ў пасёлку Нікраполле, супрацоўнікі міжраённага аддзела па барацьбе з эканамічнай злачыннасцю Віцебскага ўпраўлення ўнутраных спраў. Было канфіскавана 150 літраў спіртаўтрымліваючай вадкасці, некалькі скрыняў гарэлкі, больш за тысячы новых коркаў для закаткі падрабнай прадукцыі і 420 акцыцыйных марак.

НА ЗДЫМКУ: намеснік начальніка міжраённага аддзела па барацьбе з эканамічнай злачыннасцю Андрэй ЛАТЫШАЎ з канфіскаванай прадукцыяй.

БелТА

ХТО ДАПАМАГАЕ БЕЖАНЦАМ?

АДУКАЦЫЙНЫЯ ПАТРЭБЫ ДЗЯЦЕЙ

У Мінску прайшоў семінар «Выхаванне талентаў і праца з дзецьмі-бежанцамі ў класе», праведзены сумеснымі намаганнямі УВКБ ААН і ESRE (Еўрапейскі савет па справах бежанцаў). На ім прысутнічалі: Богдан НАГАЙЛА — кіраўнік Прадстаўніцтва УВКБ ААН у Беларусі, Таццяна СЕЛІВАНОВА — супрацоўнік па праграмай дзейнасці Прадстаўніцтва УВКБ ААН у РБ, Ірына КАРЭНЯК — рэгіянальны саветнік па пытаннях дзяцей-бежанцаў, УВКБ ААН; Джыл РАТЭР — каардынатар па пытаннях адукацыі Брытанскага савета па бежанцах (Вялікабрытанія), Джо ФЛІН — EMAS, мясцовы ўлады Манчэстэра (Вялікабрытанія), Дэніэл ДРЭЙК — кіраўнік праектаў у краінах Усходняй Еўропы (ESRE; Вялікабрытанія), Марцін ВОЙТАЛІК — каардынатар па пытаннях адукацыі Польскай гуманітарнай арганізацыі, Рэйчэл БАГЛЕР — каардынатар праектаў у краінах Усходняй Еўропы (ESRE, Вялікабрытанія), а таксама прадстаўнікі дзяржаўных і грамадскіх арганізацый, дырэктары школ, псіхолагі, настаўнікі з Беларусі, Малдовы, Украіны, Расіі.

Семінар складаўся з асобных дакладаў, абмеркаванняў у групах, агульных пасяджэнняў.

Богдан Нагайла, Мікалай Фяськоў (Міністэрства адукацыі Беларусі), Леан Яхнавец (Камітэт па міграцыі Беларусі) прааналізавалі становішча бежанцаў і асоб, якія на даны момант шукаюць прытулку ў Беларусі.

Як паведаміў Мікалай Фяськоў, Беларусь апошнія 10 гадоў канкрэтна займаецца праблемамі бежанцаў. Адзначалася, што ў нашай рэспубліцы на 1 сакавіка 2001 года 522 замежныя грамадзяніны атрымалі статус бежанцаў, з іх 177 — дзеці (з Афганістана, Грузіі, Азербайджана, Ірана).

Спадарыня Джыл Ратэр Расказапа пра стан бежанцаў і адукацыю дзяцей-бежанцаў у Вялікабрытаніі. Па яе словах, зараз у Вялікабрытаніі прыкладна 450 тысяч бежанцаў і асоб, якія шукаюць прытулку. Гэта ў

асноўным бежанцы з Самалі, Афганістана, Ірака і іншых краін. 27 працэнтаў з іх — дзеці. Дзеці-бежанцы застаюцца перш за ўсё дзецьмі і таму патрабуюць да сябе асобнай увагі. Яны ўразлівыя, нярэдка пакутуюць ад хвароб, недадання, калецтваў. Дзеці развіваюцца, праходзячы пэўныя этапы. Сур'ёзныя затрымкі, што перарываюць паслядоўнасць гэтых этапаў, могуць істотна пашкодзіць развіццё дзіцяці. Таму пытанні інтэграцыі на ўзроўні школ вельмі актуальныя.

Як паведаміла Ірына Карэняк у сваім выступленні «Адукацыя як спосаб абароны і развіцця: прыярытэты палітыкі УВКБ ААН», артыкул 22 Канвенцыі 1951 года аб статусе бежанцаў гарантуе гэтай катэгорыі дзяцей права на пачатковую адукацыю, а таксама артыкул 28 Канвенцыі аб правах дзіцяці (1989 г.) дае права дзіцяці на адукацыю (у прыватнасці, на бясплатную і абавязковую пачатковую адукацыю), даступнасць сярэдняй адукацыі для ўсіх дзяцей, забяспечвае даступнасць вышэйшай адукацыі для ўсіх на аснове здольнасцей кожнага з дапамогай усіх неабходных сродкаў. Спадарыня Карэняк падкрэсліла, што адукацыя садзейнічае прымірэнню, а таксама мае патэнцыяльныя выгады: бежанцы могуць унесці вялікі ўклад у развіццё краін, што іх прынялі. На семінары перш за ўсё абмяркоўваліся характэрныя праблемы, з якімі сутыкаюцца дзеці-бежанцы ў школах асобных краін. Можна было заўважыць, што і ў Вялікабрытаніі, і ў Беларусі, Расіі, Малдове, на Украіне гэтыя праблемы амаль аднолькавыя. Адна з асноўных — праблема вывучэння мовы той ці іншай краіны. На гэтай глебе нават узнікаюць праявы расізму ў класе. (Пра гэта расказвалі самі вучні ў відэа-фільме пра школу Джорджа Оруэла ў Лондане: хлопчыкі і дзяўчыны цяперлі абразы аднагодукаў з-за таго, што не ведалі англійскай мовы). Але праблема мовы хутка вырашаецца: ствараюцца курсы, класы вывучэння новай мовы. А праявы расізму, міжнацыянальныя канфлікты, як палічылі прысутныя, узнікаюць з-за недастатковай інфармацыі дзяцей: хто такія бежанцы, адкуль і чаму знаходзяцца ў той ці іншай краіне, якія маюць патрэбы... Таму, каб вырашыць гэту праблему, вядзецца праца з бацькамі і дзецьмі-бежанцаў, і астатніх вучняў класа, з настаўнікамі, псіхолагамі. Існуе таксама праблема ад-

ставання ў вучобе ад сваіх аднагодукаў, недахопы ў адукацыі, калі дзеці па нейкіх прычынах не маглі працягнуць вучобу пэўны час: вымушаны былі працаваць з-за беднасці і дрэнных жыллёвых умоў. А ў Малдове, напрыклад, некаторыя бежанцы лічаць, што знаходзяцца транзітна ў гэтай краіне, і таму не вядуць дзяцей у школу. Але ж ніхто не ведае, колькі гэтых людзей будуць знаходзіцца ў Малдове — год, два, а мо і больш.

На семінары абмяркоўваліся асобныя выпадкі спрыяльных і неспрыяльных фактараў, што ўплываюць на становішча дзяцей-бежанцаў у школе, сацыяльна-псіхалагічная тэрапія ў класе, абмяркоўваліся магчымасці выкарыстання мастацкай творчасці, каб дапамагчы дзецям выказаць свае ўражанні. Былі прадстаўлены бацькі дзяцей-бежанцаў, удзел якіх у навучанні дзяцей мае вельмі важнае значэнне. Абмяркоўваліся таксама метадыкі планавання ўрокаў у класах, дзе вучацца дзеці-бежанцы, школьная дзейнасць па абароне правоў дзяцей, па праблемах міграцыі і іншых. Напрыканцы семінара ўдзельнікамі была выпрацавана праграма па рабоце з дзецьмі-бежанцамі ў класе, што стане вялікай дапамогай для настаўнікаў, таксама, як і кніга «Дзеці-бежанцы. Рэкамендацыі па забеспячэнню абароны і дапамогі» (УВКБ ААН, Жэнева), якая была прапанавана ўдзельнікам семінара.

Цяпер чарга — за канкрэтнымі справамі.

Святлана КАРПУЧОК.

РАКУРС

МАЯ САДЖАЯ — КАРАЛЕВА РУЖ

Пераможцай у конкурсе на лепшы касцюм казачнага героя, які праходзіў у спэцгарадскай сярэдняй школе № 2 Магілёўскай вобласці, стала грузінка Мая Саджая. Яе бацькі — бежанцы з Абхазіі. Зараз дзяўчынка вучыцца ў беларускай школе. А выступала Мая ў касцюме Каралевы руж.

Фота БелТА.

СПОРТ

«БРОНЗА» І «СЕРАБРО» СТРАЛКОЎ

Высокіх дасягненняў на самых прэстыжных спаборніцтвах дамагаюцца беларускія стралкі, падапечныя трэнера Віктара Пятрова.

584 ачки з 600 магчымых — з такім вынікам у стральбе на 10 метраў з пнеўматычнага пісталета заняў другое месца на нядаўнім чэмпіянаце Еўропы, што прайшоў у Іспаніі, Ігар Басінскі. Дарэчы, ён і ў Сіднэі на алімпійскім першынстве прынес нашай камандзе два медалі — сярэбраны і бронзавы.

Удала выступілі таксама стралкі: Сяргей Мартынаў (трэцяе месца), Анатоль Кліменка і Алег Хавацовас. Усіх іх разам з Ігарам Басінскім у складзе нашай нацыянальнай зборнай чакае Атланта — на сусветных кубкавых спаборніцтвах.

Васіль ЖУКОВІЧ.

СКАРБЫ БРЭСЦКАЙ КРЭПАСЦІ

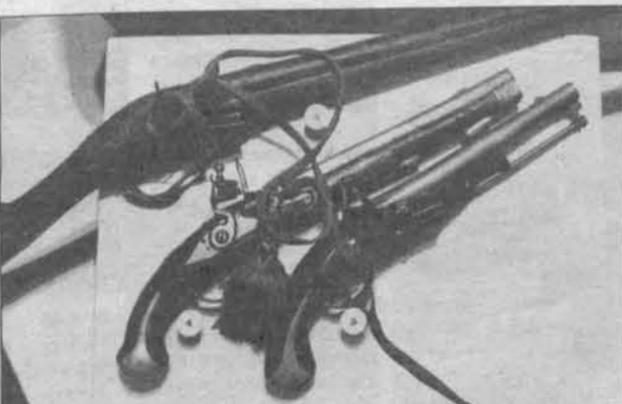

Хутка споўніцца 160 гадоў, як была пабудавана Брэсцкая крэпасць. У яе музеі ёсць цікавая экспазіцыя, дзе прадстаўлена 77 відаў халоднай і стралковай

зброі XVIII—XX стагоддзяў.

НА ЗДЫМКАХ: вялікую цікавасць выклікала выстава ў наведвальнікаў музея; экспанаты.

БелТА.

ДЫПКУР'ЕР

АБ ВЫЗВАЛЕННІ ГРАМАДЗЯН БЕЛАРУСІ АД КОНСУЛЬСКИХ ПОШЛІН

Міністэрствам замежных спраў Рэспублікі Беларусь атрымана нота пасольства Балгарыі, у якой паведамляецца, што грамадзяне Беларусі, якія выязджаюць на адпачынак у Балгарыю арганізавана, вызваляюцца ад аплаты консульскіх пошлін на перыяд з 1 мая па 30 кастрычніка 2001 года.

ВСТРЕЧА РУКОВОДИТЕЛЕЙ КОНСУЛЬСКИХ СЛУЖБ БЕЛАРУСИ И УКРАИНЫ

12—13 апреля 2001 года в Киеве состоялась встреча на уровне руководителей консульских служб Республики Беларусь и Украины. С белорусской стороны делегацию возглавлял начальник Консульского управления Министерства иностранных дел Республики Беларусь Леонид Коровайко, с украинской стороны — директор Департамента консульской службы Министерства иностранных дел Украины Виктор Кирик.

В ходе указанной встречи сторонами достигнута договорённость, что до 31 декабря 2001 года для пересечения белорусско-украинской границы от граждан Республики Беларусь будет требоваться документ, удостоверяющий личность и подтверждающий гражданство. С 1 января 2001 года для поездок в Украину необходимо будет предъявлять национальный паспорт, оформленный для выезда за границу.

Обсуждался также порядок выезда детей на отдых (оздоровление) в Украину. Достигнута договорённость об установлении порядка, аналогичного тому, который существовал в 2000 году. Это означает, что действительными документами для выезда детей на отдых (оздоровление) в Украину являются:

♦ паспорт гражданина Республики Беларусь образца 1996 года; заграничный паспорт СССР с отметкой о принадлежности к гражданству Республики Беларусь;

♦ заграничный паспорт СССР с отметкой о принадлежности к гражданству Республики Беларусь родителей и сопровождающих детей лиц, с установочными данными ребенка и его фотографии;

♦ списки групп (два и более человек) детей в возрасте до 16 лет включительно, выезжающих на отдых (оздоровление) в Украину, заверенные в установленном порядке подразделениями паспортно-визовой службы органов внутренних дел Республики Беларусь, к которым прилагаются ксерокопии свидетельств о рождении детей;

♦ справка на несовершеннолетнего гражданина Республики Беларусь, постоянно проживающего в Украине, выданная посольством Республики Беларусь в Украине.

Прэс-служба МЗС.

АСПЕКТ ПРАБЛЕМЫ

— Анатолий Аляксеевіч, па ўсім мяркуючы, для Беларусі разгорнутая сістэма псіхатэрапеўтычнай дапамогі — з'ява досыць новая!

— Сапраўды, першыя адпаведныя загады Міністэрства аховы здароўя Беларусі выдала ў 90-м і 93-м гадах. Тады ж з'явілася і наша кафедра. А да таго ў краіне нават не існавала самой назвы «ўрач-псіхатэрапеўт». Хаця на Украіне, у Расіі па нашай спецыяльнасці ўсё ж нешта рабілася.

Аднак у асноўным мы займаліся будаўніцтвам «светлай будучыні» ў адпаведнасці з марксісцка-ленінскай ідэалогіяй. Тады было вельмі лёгка атрымаць у свой адрас асуджальна-абуральнае: «Дык ты ж фрэйдзіст. Можна яшчэ і «неа?»!»

А на Захадзе ў той час ужо займаліся псіхалогіяй асобы, псіхалогіяй груп, у выніку чаго прапрацаваліся пэўныя тэхналогіі.

Не буду казаць, што там усё так бліскуча, але тое, што заходнія спецыялісты вельмі паспяхова аказваюць высокакваліфікаваную дапамогу якраз людзям з неўрозамі, гэта значыць, з разнастайнымі функцыянальнымі парушэннямі, — факт. Мы ў сабе на кафедры імкнемся злучыць, інтэграваць самыя цікавыя метады і падыходы як заходнія, так і былой савецкай псіхатэрапеўтычных школ.

Дарэчы, вельмі зацікаўлены ў супрацоўніцтве з калегамі з іншых краін, прафесійнай і проста сяброўскай дапамозе. Звязацца з намі можна праз Міністэрства аховы здароўя краіны ці Беларускае асацыяцыю псіхатэрапеўтаў у Мінску.

— Такім чынам, псіхатэрапеўтычная служба не стаіць на месцы!

— Безумоўна, зараз у краіне функцыяніруюць 115 псіхатэрапеўтычных кабінетаў і кабінетаў сацыяльна-псіхалагічнай дапамогі, каля 700 ложкаў для лячэння хворых з неўрозамі і неўратычнымі парушэннямі. Існуюць адпаведныя дыспансеры ці аддзяленні дыспансераў. Ва ўсіх гэтых установах працуюць 150 урачоў-псіхатэрапеўтаў.

Два гады назад пры нашай кафедрэ адкрыты курс дзіця-

Ужо стала прывычным сцвярджаць: сучаснае жыццё ўскладняецца, на людзей навалююцца моцныя нагрукі, у тым ліку і псіхаэмацыянальныя, стрэсы і дэпрэсіі зрабіліся «спадарожнікамі» шмат каго з нас. Усяму гэтаму садзейнічае няўстойлівы сацыяльна-эканамічны фон, экалагічныя парушэнні, узростаючы тэмп жыцця чалавека. У такой складанай сітуацыі грамадства проста павінна шукаць нейкі паратунак — эфектыўны «антыстрэс», «антыдэпрэсант». Сярод розных сродкаў найпершым, мабыць, трэба лічыць прафесійнае кваліфікаванае ўмяшальніцтва ўрача. Вядома, што ў развітых краінах свету вельмі пашыраная псіхатэрапеўтычная і псіхалагічная дапамога. А ў нас на Беларусі? Трэба канстатаваць: большасць нашых суграмадзян да ўрача, назва чыёй спецыяльнасці пачынаецца са слова «псіха», па добрай волі ніколі не пойдзе. А шкада, сцвярджае галоўны псіхатэрапеўт Міністэрства аховы здароўя краіны, загадчык кафедры псіхатэрапіі Беларускай медыцынскай акадэміі паслядыпломнай адукацыі, старшыня праўлення «Беларускай асацыяцыі псіхатэрапеўтаў» Анатолий ГАЛАВАЧ.

ДЗЕ ШУКАЦЬ ПАРАТУНКУ АД СТРЭСУ?

чай псіхіятры і псіхатэрапіі. Дзіцячыя нервовыя парушэнні пастаянна растуць. Я лічу, шмат чым гэта вынік так званых дырэктывага выхавання. Вось і нядаўна маёй пацыенткай была трынаццацігадовая дзяўчынка, якая не знайшла агульнай мовы з бацькамі і таму ўцякла з дому.

Дарэчы, у Мінску створана адна з лепшых структур па аказанні псіхіятрычнай і псіхатэрапеўтычнай дапамогі. Мяркуюцца, што гэты станочы вопыт будзе распаўсюджаны па ўсёй краіне.

Такім чынам, пэўная база ўжо існуе, але яна пакуль недастатковая, не хапае і кадраў. А па меркаванні спецыялістаў, сёння на Беларусі 10 працэнтам насельніцтва патрабуюцца сістэматычная псіхатэрапеўтычная і псіхалагакарэкцыйная дапамога, а 30—40 працэнтам — эпизодычныя кансультацыі. Калі ўлічыць яшчэ і чарнобыльскі синдром, нестабільнасць сітуацыі, складанасць сучаснага жыцця і вялікія патрабаванні да адаптацыйных магчымасцей чалавека, мы можам чакаць рэзкага росту неўратычных і іншых парушэнняў, перш за ўсё трывожна-дэпрэсіўных.

— Рост яшчэ толькі чакаецца ці ўжо ёсць?

— Ёсць. Я зусім не сцвярджаю, што гэта будуць псіхічныя парушэнні крайняй формы, трызненні, галюцынацыі... Нас

чакае павелічэнне выпадкаў бяссонніцы, хранічнай стомленасці, зніжэнне функцыі памяці, дэпрэсіўных, субдэпрэсіўных, трывожных парушэнняў. Я ўжо не кажу пра сексуальныя: яны ў нас чамусьці заўсёды на далёкім плане, хаця секс — адна з важных сфер жыцця чалавека.

У наш час існуе паняцце «халізм» — адказнасць асобы за сваё здароўе. І ў плане псіхагігіены таксама. Важнасць гэтага ўжо зразумелі многія за мяжой, але вельмі мала хто тут, у нас. Нашы людзі пра-ранейшаму аддаюць перавагу біялагічным метадам тэрапіі, дзе ўся актыўнасць чалавека заключаецца ў наведванні ўрача і прыёме прызначаных ім прэпаратаў. У той час як самастойнае трыманне псіхагігіены прымушае да штодзённай уласнай работы над самім сабой. Гэта, канешне ж, значна складаней, чым проста праглынуць пілюлю.

— Здаецца, шмат хто нават не адрознівае псіхатэрапеўта ад псіхіятра!

— Нават людзі адукаваныя блытаюцца. Можна, сапраўды, справа ў аичным менталітэце? А можа яшчэ і ў нераспаўсюджанасці нашай работы сярод насельніцтва... Дарэчы,

Р. С. Зараз у Беларусі, акрамя дзяржаўных устаноў, што займаюцца забеспячэннем належнага ўзроўню псіхатэрапеўтычнай дапамогі насельніцтву, ёсць і нездзяржаўная грамадская арганізацыя, якая аб'ядноўвае больш за 200 спецыялістаў у галіне душэўнага здароўя насельніцтва — псіхалагаў, псіхатэрапеўтаў. Гэта Беларускае асацыяцыя псіхатэрапеўтаў. Адным з асноўных накірункаў дзейнасці асацыяцыі з'яўляецца пашырэнне ведаў людзей у плане псіхічнага здароўя, папулярызацыя магчымасцей псіхалогіі і псіхатэрапіі.

У прыватнасці, рыхтуецца цыкл праграм, якія дазваляць навучыць жадаючых спраўляцца з псіхалагічнымі цяжкасцямі змяніць жыццё да лепшага, вырашыць складаныя жыццёвыя сітуацыі. Тэматыка разнастайная: «Як знімаць напружанне ў шалёным рытме жыцця», «Жаночая прывабнасць і стыль», «Рэўнасць» і іншыя. Напрыклад, з праграмы, прысвечанай гіпнозу, можна будзе даведацца, што ж такое гіпноз, як ён працуе, для чаго прымяняецца. І гэта даляка не поўны пералік тэм.

Адным са шляхоў павышэння адукаванасці насельніцтва ў галіне псіхічнага і душэўнага здароўя з'яўляецца хуткі выхад у свет часопіса Беларускай асацыяцыі псіхатэрапеўтаў «Псіхатэрапія і клінічная псіхалогія». Часопіс будзе змяшчаць і інфармацыю для людзей, якія не маюць спецыяльнай адукацыі, але якім неабходныя веды ў галіне самарэгуляцыі. У ім плануецца публікацыя матэрыялаў, дзе проста і даступнай мовай спецыялісты раскажуць пра розныя аспекты псіхатэрапіі, метады лячэння, пра тое, дзе і як можна атрымаць кансультацыю і параду ўрача, інфармацыю пра такія станы, як трывога, страхі, бяссонніца, працягла паніжаны настрой, ранняя стадыя алкагольнай залежнасці, гіпертанія і іншыя, якія патрабуюць ранняй дыягностыкі і своєчасвай карэкцыі.

зараз мы выступаем за тое, каб прафесія называлася ўрач псіхіятр-псіхатэрапеўт.

— Столькі «псіха»... Не баіцеся яшчэ больш народ распукаць?

— Не, у гэтым выпадку мы таксама думаем і пра саміх урачоў, іх сацыяльную абароненасць.

Вельмі хацелася б, каб нашы супрацоўнікі мелі магчымасць для сапраўды свабоднай, творчай працы.

— Вы лічыце работу псіхатэрапеўта творчай?

— Так, я ўжо шмат год працую псіхатэрапеўтам і ўвесь час не перастаю здзіўляцца разнастайнымі эфектам навізны ў псіхатэрапіі — шмат нюансаў, досыць складаная дыягностыка: нярэдка людзі ідуць да нас, калі ўжо абышлі ўсіх іншых урачоў. А ўвогуле, сёння псіхатэрапія ўсё актыўней уваходзіць у агульнасаматычную медыцыну, бо многія захворванні ў сваёй аснове — рэакцыя арганізма на стрэс. У нас не бывае двух аднолькавых пацыентаў. Мы часам кажам, што ў нашых хворых можа быць сем пятніц на тыдні. І трэба быць заўсёды да гэтага гатовым.

Гутарку вяла
Галіна УЛІЦЕНАК.

ПАДАРОЖЖА Ў ДАВЫД-ГАРАДОК

НАД ГАРЫННЮ-РАКОЙ

— Пачатак на 1-й стар. —

З цягам часу Давыд-Гарадок страціў сваё абарончае значэнне. Яго ўладальнікамі былі каралева Бона і некалькі пакаленняў Радзівілаў, якія выкарыстоўвалі навакольную землі і водныя шляхі. Нездарма горад, атрымаўшы магдэбургскае права, набыў і герб: на чорным полі выява залатога судна з таварамі і сярэбранай прыстанню з дзвюма брамамі. Згодна з магдэбургскім правам, жыхары Давыд-Гарадка ў час усеагульнага запрыгонвання заўсёды

заставаліся свабоднымі мяшчанамі. Здаецца, гэта рыса захавалася і сёння.

Тут заўсёды ў цане былі і застаюцца ўмовы самастойнасці, прадпрыемальнасці. Тут людзі ведаюць, як зарабіць «капейку». І старанна працуюць на зямлі. Вырошчваюць раннюю гародніну і кветкі, якія не толькі вабяць вока, але і даюць вялікую колькасць насення. У гэтыя вясновыя дні амаль палова жанчын Гарадка раз'ехалася па ўсіх суседніх краінах гандляваць насеннем кветак. А потым настане чарга мужчын, якія адпраўяцца з грузам

агародніны ў самыя далёкія мясціны, куды можна даехаць. Давыд-гарадоцкімі агуркамі частуюцца і на сцюдзёнай Поўначы і на Далёкім Усходзе.

Але ж не толькі гэтым славацца гарадчукі. Добра памятаюць тут пра гераічную гісторыю свайго краю, дбаюць пра захаванне традыцый, славыць свой горад таленавітыя мастакі. Паўстала на цэнтральнай плошчы горада бронзавая постаць легендарнага князя Давыда. Уражваюць маляўнічыя купалы царквы Казанскай Божай Маці і Георгіеўскай царквы. Іх званы дзень за днём адлічваюць час, з якога складаецца гісторыя горада над Гарынню.

Яўген КАЗЮЛЯ.

НА ЗДЫМКАХ: помнік князю Давыду; Валянціна ПАШКЕВІЧ не толькі ўдзельнічае ў аматарскім фальклорным аб'яд-

нанні «Прамень», але і сама рыхтуе канцэртныя касцюмы давыд-гарадоцкага строя; на гэтым гарадзішчы пачынаўся Давыд-Гарадок; Валянціна ЦАРЫК — мастачка, улюбёная ў свой край; на адной з карцін В. Царык — куточак яе горада ў мінулым; царква Казанскай Божай Маці.

Фота аўтара.

ПРЭЗЕНТАЦЫЯ

Голас мужчыны, які пазваніў у рэдакцыю, падаўся мне да болю знаёмым. Але ж цудоўна на свеце не бывае. Не мог мне званіць Міхась Раманюк. Чацвёрты год я не чую яго мяккага, утульнага голасу. І ўжо ніколі не пачую... А званіў сын Міхася Дзяніс Раманюк. Запрашаў на прэзентацыю манаграфіі «Беларускія народныя крыжы» — апошняй працы свайго бацькі. І міжволі нахлынулі ўспаміны, узнікла жаданне раскажаць пра гэтага цудоўнага чалавека — вядомага беларускага этнографа і мастацтвазнаўца Міхася Раманюка.

Бяру на сябе смеласць сцвярджаць: нягледзячы на ўсе абставіны, жыццёвы крыж Міхася не быў для яго цяжкім і пакутлівым. Яго бясконца энергія, працавітасць, нястомнасць даследчыка, яго здольнасць ставіць мэту і ісці да яе праз перашкоды і цяжкасці — дзякуючы ўсяму гэтаму яго жыццёвы крыж уяўляецца мне спалучэннем жыццёвага аптымізму, адданасці справе і чалавечай мужнасці. Нават у той момант, калі лёс не пакідаў аніякай надзеі, ён змог узняцца над абставінамі і дапісаць апошнюю працу свайго жыцця — манаграфію «Беларускія народныя крыжы». Цяжка ўявіць больш сімвалічнае і мужнае заканчэнне жыццёвага шляху.

Міхась Раманюк нарадзіўся 3 студзеня 1944 года ў палескай вёсцы Кавалі на Брагіншчыне. Гэта былі не лепшыя часы для сям'і Раманюкоў. Чацвёрта дзяцей без бацькі. Хвёдар Раманюк загінуў падчас вайны. Цяжкае матэрыяльнае становішча вымушае сям'ю пакінуць родныя мясціны і перабрацца да сваякоў у Дзяржынскі раён, у вёску Старынікі. Для васьмігадовага хлапчука яна стала другой малой радзімай. Тут трайшло ягонае дзяцінства, тут ён скончыў школу-сямігодку. Далейшае жыццё Міхася было звязана з Мінскам. Тут ён у тэхналагічным тэхнікуме набываў спецыяльнасць канструктара-мадэльера і працягваў вучобу ў Беларускай дзяржаўнай тэатральна-мастацкай інстытуце (БДТМІ), дзе атрымаў спецыяльнасць мастака-мадэльера. На маю думку, набыццё гэтых дзвюх спецыяльнасцей з'явілася асновай для больш глыбокага асэнсавання традыцый беларускага народнага адзення і стварэння ў хуткім часе сцэнічных касцюмаў для Дзяржаўнага акадэмічнага хору Беларусі імя Г. Цітовіча, для ансамбля танца Беларусі і шматлікіх самадзейных калектываў.

1970 год можна лічыць пачаткам навуковай дзейнасці Міхася Раманюка. Бо менавіта ў гэты год ён ажыццявіў сваю першую этнаграфічную экспедыцыю. З наступнага года пачынае вучобу ў аспірантуры. Ягоная адукаванасць у гэты час дае магчымасць чытаць лекцыі ў БДТМІ пра матэрыяльную і духоўную культуру ўсходніх славян, у тым ліку і беларусаў, гісторыю касцюмаў народаў свету, гісторыю выяўленчага мастацтва. Абараніўшы ды-

сертацыю «Народны касцюм беларускага Палесся», Міхась Раманюк у 1976 годзе атрымаў вучоную ступень кандыдата мастацтвазнаўства.

Наперадзе былі новыя экспедыцыі і неабходнасць фатаграфічнай фіксацыі матэрыялаў. Агульная фатаграфічная зацікаўленасць (я працаваў фотакарэспандэнтам «Голасу Радзімы») зблізілі нас. Міхась быў чалавекам, які ніколі не саромеўся прызнацца, што ён не-

чага не ведае. Ён падрабязна распытваў пра спецыфіку фатаграфавання, пра метадыку вядзення фотаархіва. Было нечакана забегчы і пазычыць на пару даён той ці іншы аб'ект (у нас былі аднолькавыя фотаапараты). Бывала, на некаторы час знікаў, каб аб'явіцца з новымі цікавымі знаходкамі. Тэлефанавалі, і мы сустракаліся ў яго старэнькай майстэрні на гарышчы дома на вуліцы Астроўскага. Чаго толькі там не было! Разнастайная кераміка, старажытная вопратка, ручнікі, паясы і Бог ведае яшчэ што. Міхась, як ніхто іншы, разумеў, што ў наш імклівы час сведкі матэрыяльнай культуры нашых продкаў знікаюць на вачах, і рабіў усё, каб захаваць уцалелае. Многія з гэтых рарытэтаў знайшлі сваё месца ў экспазіцыях музеяў. Дарэчы, М. Раманюк шмат дапамагаў у стварэнні экспазіцый музеяў Беларусі. Ён прымаў непасрэдны ўдзел у выпрацоўцы канцэпцыі экспазіцыі заслужаўшага музея рамёстваў і народных промыслаў. У 1981 годзе ў сааўтарстве з мастаком Уладзімірам Савічам М. Раманюк выдаў камплект паштовак, а следам — аўтарскі альбом «Беларускае народнае адзенне» і правёў у Мінску выставу па гэтай жа тэматыцы.

КРЫЖЫ Міхася РАМАНЮКА

Цяжка пераацаніць зробленую ім працу. Упершыню ў гісторыі мастацтвазнаўства ён ажыццявіў мастацтвазнаўча-этнографічнае раяніраванне беларускага нацыянальнага касцюма паводле традыцыйнага адзення, іх дэкаратыўных, каларыстычных, пластычных асаблівасцей. Яго праца была такой грунтоўнай, што ўсё, што выдаецца сёння ў Беларусі на гэтую тэму, звязана з імем Міхася Раманюка.

У 1982 годзе М. Раманюк было прысвоена навуковае званне дацэнта кафедры гісторыі і тэорыі мастацтваў, мовы і літаратуры БДТМІ. У гэты ж час ён стаў заснавальнікам часопіса «Мастацтва Беларусі», які ўзначальваў некалькі гадоў. На працягу 1989—1997 гадоў Міхась Раманюк працаваў загадчыкам кафедры гісторыі і тэорыі мастацтвазнаўства ў Беларускай акадэміі мастацтва (былы БДТМІ). Дзякуючы яго намаганням, у 1992 годзе ажыццявіўся першы набор на аддзяленне мастацтвазнаўства. Такім чынам ён стаў стваральнікам і кіраўніком вышэйшай школы мастацтвазнаўства ў Беларусі.

Увесь вольны час (а як яго не хапае!) ужо прафесар Раманюк аддае вывучэнню народных традыцый у касцюме,

збірае матэрыялы для чарговых выданняў. Гэта кнігі «Народны касцюм Чачэрска і ваколіц», «Песні і строі Піншчыны», шэраг буклетаў, паштовых марак і паштовак. Мала хто ведаў, што Міхась Раманюк увесь гэты час збіраў матэрыялы, прысвечаныя народным крыжам. Упершыню ў гісторыі беларускай этнаграфіі М. Раманюк збіраўся апісаць усе формы і функцыі крыжоў, надмагілляў, а таксама пахавальна-памінальных абрадаў у сістэме народнай культуры.

Заўчасная смерць 4 верасня 1997 года не дала Міхасю Раманюку давесці да канца свае задумы.

Міхась Раманюк вярнуўся ў вёску свайго дзяцінства Старынікі, дзе знайшоў прытулак пад сціплым крыжам на вясковай могілках.

Вось такім было жыццё Міхася Раманюка, чалавека, які ўвесь час імкнуўся ісці няходжанымі сцежкамі. Заўважце, колькі зроблена спраў, пра якія можна сказаць — упершыню. І каб лёс даў яму яшчэ troхі жыцця, я ўпэўнены, мы сталі б сведкамі яшчэ адной грунтоўнай працы. Гэта гісторыя беларускай фатаграфіі. Усё сваё жыццё Міхась збіраў звесткі пра вядомых і амаль невядомых фотамастакоў,

пра тых, хто сціпла працаваў у вёсках і мястэчках, пакідаючы ў спадчыну нам фотавобразы сваіх сучаснікаў. Многія знаходкі дапамагалі Міхасю ў працы над яго кнігамі, знойдзеныя ім здымкі ўвайшлі ў шэраг выданняў. Памятаю, як гарэлі вочы ў Міхася, калі ён адшукаў у Давід-Гарадку фатаграфіі і негатывы вясковага фатографа Міхала Зубея. Дарэчы, здымкі гэтага фатографа я выкарыстаў у фотавыставе «Фота са старога альбома», у арганізацыі якой прымаў удзел і Міхась. Яго цікавасць да фатаграфіі была штодзённай. Ён актыўна ўдзельнічаў у працы ўстаноўчага з'езда Саюза беларускіх фотамастакоў і вельмі перажываў раскол у іх асяроддзі. Не было амаль ніводнай выставы, якую б не наведаў М. Раманюк. Гэта была цікавасць даследчыка, які лічыў, што гісторыя беларускай фатаграфіі — не кранутая нікім глеба. Першыя вынікі яго працы ў гэтым накірунку — артыкулы, змешчаныя ў энцыклапедычным даведніку «Фатаграфія», выдадзеным «Беларускай энцыклапедыяй» у 1992 годзе. На жаль, большага Міхась зрабіць не паспеў.

Наша апошняя сустрэча адбылася на адкрыцці маёй фотавыставы «Вытокі» ў гасцёўні Уладзіслава Галубка ў Траецкім прадмесці. Яго выступленне было, як заўсёды, насычанае слушнымі заўвагамі і прапановамі. У гэты вечар мы абмяркоўвалі планы стварэння больш пашыранай выставы старога фатаграфіі. Ніхто з нас не думаў, што гэта развіццёвая сустрэча. Менш чым праз год Міхася не стала...

А на прэзентацыю манаграфіі «Беларускія народныя крыжы» я, безумоўна, прыйшоў. Але ж пра гэта — у наступным нумары нашай газеты.

Яўген КАЗЮЛЯ.

НА ЗДЫМКАХ: Міхась РАМАНЮК у экспедыцыі; Міхась РАМАНЮК (злева) на адкрыцці выставы Алеся Марачкіна і Аляксандра Шатэрніка ў Полацку (1987 год); галоўны рэдактар часопіса «Мастацтва Беларусі» Міхась РАМАНЮК у майстэрні мастака Андрэя Бембеля (1982 год); адна з фатаграфій (аўтар Міхал Зубей), знойдзенай М. Раманюком і выкарыстаная ім у шэрагу выданняў.

Фота Яўгена КАЗЮЛЯ, Міхала ЗУБЕЯ, Міхася РАМАНЮКА.

НАТАТКІ Яўгена ЛЕЦКІ

З Наталляй Кісялёвай мяне "звяла" кнігарня "Веды", што ля купалаўскага тэатра. Праходзячы міма букністычнага аддзела, не мог не заўважыць гожаю маладзічку, што ў адной руцэ трымала ладны пакунак спрэс беларускамоўных кніг, а другой (правай) перабірала пакладзеную прадаўшчыцай на прылавак літаратуру, адбіраючы са стоса ёй патрэбнае.

— Дазвольце, — нясмела прапанавала я і, не чакаючы згоды, асцярожна ўзяўся за шпэгат. Спачатку здзіўлена глянула на мяне, потым раптоўна папагяднела, прыязна ўсміхнулася, падзякавала, абрала адбранае, і мы рушылі ў касу расплавацца.

Выявілася, што Наталля мае намер заглянуць у культурна-

На яе далейшы лёс у гэтай ступені паўплывала тое, што на досыць кароткі час на філфаку было ўведзена выкладанне славацкай мовы. А яшчэ гады вучобы прыпалі на апошні перыяд беларускага адраджэння, якое, няма сумнення, сваім рамантычным паведам закрунула найбольш "жывых" студэнтаў на ўсіх без выключэння спецыяльнасцях, у тым ліку і тых, хто навуцаўся на аддзяленні рускай мовы і літаратуры. Пасля яго пасляховага заканчэння Наталля атрымала рэкамендацыю для паступлення ў аспірантуру. Выбрала Інстытут мовы Беларускай акадэміі навук па спецыялізацыі, якая тычыцца ўзаемадзеяння роднасных моў, больш дакладна — беларускай і славацкай. На кіраў-

Гаворка з Кісялёвай абудзіла чуллівыя моманты ўспамінаў. Наталліны ўражання пра Славачыну і яе слаўных людзей цалкам супадалі з маімі. Ёй пашанцавала і з папчэнікамі па працы: добрая атмасфера пануе на кафедры славяназнаўства, дзе чытаюць лекцыі, займаюцца навуковымі даследаваннямі прадстаўнікі і пасланцы розных славянскіх народаў пад кіраўніцтвам прафесара Сяргея Макары, украінца славацкага паходжання. Чалавек сапраўды неардынарны, у чым я пераканаўся, чытаючы ягоныя вершы як у арыгінале, так і ў Наталліным перастварэнні па-беларуску. А зусім нядаўна, сустрэўшыся з Нонай Сямёнаўнай, мамай Наталлі, сімпатычнай і інтэлігентнай жанчынай, меў нагоду пабачыць пазытны зборнік "Струмень", у

Наталля КІСЯЛЁВА

ЗНАЙСЦІ СЯБЕ

Знайсі сябе... Што можа быць лягчэй!
Імкніся жыць напоўна і шпарчэй,
Рабі сваё, кладзі да мары шлях,
Пакуль не згаслі іскры у вачах.

Знайсі сябе... Што можа быць цяжэй!
Расстацца з тым, што шчасця даражэй,
Зламаць сябе і свой уклад жыцця
І зноў у свет вярнуцца з небыцця...

Шукай сябе! І будзе зорны час,
Калі Сусвет раскрыецца для нас,
І смела мы пакročым удалячынь,
П'ючы нястомна будучыні сіль.

Калі напіцца не паспеем мы,
То нашы дзеці спраўдзяць нашы сны.
Так абудзіся, дружа, у журбе,
Шукай сябе і зноў шукай сябе!

КЛЮЧ АД СЭРЦА

Ад сэрца ключ табе я дам —
Маленькі ключык залаты.
Калі нудзіцца будзеш сам,
Прыйсці заўсёды можаш ты.

Табе я браму адчыню,
Пушчу з усмешкай на парог
І ўсю, што маю, цеплыню
Адам, каб ты сагрэцца мог.

Прыйсці захочаш назаўжды —
Цябе я рада прывітаць.
Калі ж пакутуеш з нуды,
То мусіш ключык мне аддаць!

МАСТАДОНТ

Я не маю нічога свайго,
Што б трымала мяне ўсё жыццё.
Толькі ў схованках сэрца майго
Палымнее-гарыць пачуццё.

І не згасне яно да пары,
Пакуль час не даробіць сваё.
Грошай мець не імкнуса. Сябры —
Вось багацце з багаццяў маё.

Людзям зычу цяпла і добра,
Капляюш перад мужным здыму.
Ці вы бачылі ў пушчы зубра?
Калі так, прывітанне яму.

Цябе ў жыцці ніколі не забуду,
Куды б мяне шляхі ні завялі.
Ты абудзіў душу маю для цудаў,
Падняў яе высока ад Зямлі.

Зноў вочы зіхацяць, як у дзіцяці,
Вірце ў сэрцы вечны неспакой...
Няхай у вачанятах немаўляці
Гарыць агеньчык мудрасці тваёй!

Ў КАХАННІ НЕ ШУКАЙ СПАКОЙ

Ў каханні не шукай спакой, —
Пустое ж бо каханне,
Якое толькі раз дае
Табе зачараванне,
Калі цалуеш вусны ты
І ўсё бярэш паволі.

Каханне можа толькі быць
Прасякнутае болем!..

Я БУДУ ГЭТА ЧАСТА ЎСПАМІНАЦЬ

Я буду гэта часта ўспамінаць...
Ўдыхалі мы вясны чароўны водар,
І голас мой, хаця здаваўся бодрым,
Ад страсці намагаўся не дрыжаць.

А праз імгненне я ў тваіх руках
Забілася, як раненая птушка,
І неба чысціня блакітнай стужкай
Спавіць хацела мой дзіцячы страх...

Не варта гэтай хвілі шкадаваць —
Самотны ты ў душы, і я адна...
Атруту не дапілі мы да дна.
Я буду гэта часта ўспамінаць.

Не прасі гадаць цыганку —
Усё сама табе скажу,
Толькі моўчкі на світанку
Проста ў вочы пагляджу.

Не хавай свае сакрэты,
Усё роўна я знайду,
Прысвячу табе санеты
І цябе не падвяду.

Не саромся, мой каханы,
Што гарыш ты, бы ў агні,
Загаі мае ты раны —
На мяне хутчэй зірні.

АДКАЗ

Не, дружа мой, не тыя нёс ты сцягі;
Я не ўцяку без бітвы з поля бою.
А перамога там, дзе і адвага —
Не там, дзе б'юць у сценку
галавою!

Дзецца тым, што йдуць
праз навалніцы,
Перад сабою ясна мэту бачаць;
А тых, што ліоць слёзы-дарамніцы,
Спаткае у жыцці адна няўдача!

Я ведаю, што цяжка шлях адолець,
Кахання ж сіла — рве сама да бою.
Я буду чэсна біцца, каб выстаяць,
Каб выйсці пераможцам з дваебою!

СУСТРЭЧЫ З Наталляй КІСЯЛЁВАЙ

асветны цэнтр па вуліцы Кастрычніцкай, дзе (тут я адчуў хвілю няёмкасці, бо пра гэта дачуўся ўпершыню) працуе кніжны кірмаш. То і не дзіва, што мне закарцела даведацца, якія там кніжныя скарбы выстаўлены на продаж...

Вось тады, па дарозе да Свіслачы, ды яшчэ за адну-дзве міліметрыя сустрэчы (у Наталлі было вобмаль часу: праз пару дзён мелася ад'язджаць у Славакію) я большага спазнаў гэтага не толькі неардынарнага, духоўна і душэўна ўгрунтаванага, але і, спадзяюся, перспектыўнага ў агульнанацыянальных абсягах чалавека.

Нарадзілася ў жніўні 1971 года, на той час ужо ў зрусіфікаваным Мінску. Як вядома, у такой сітуацыі будучых пазтаў, "дзятэй асфальту", усё яшчэ ратуюць дзядулі і бабулі, якія жывуць у вёсцы, бо ці ж не вядома пра карані беларускага гарадоў, пра тое, што "ўсё мы з хат". Менавіта на прыродным улонні нашы гарадчужкі засвоіваюць нахай сабе ўжо і з добрым прымяшам "трасянкі" лексіку, але, галоўнае, сам лад і склад беларускай мовы. Што тычыцца Наталлі, то яна і такой магчымасці не мела, бо яе дзядуля з бабуляй воляю лёсу апынуліся ў Падмаскоўі, дзе якраз і бавіла свае юныя гады мінчанка.

Але Наталля напелжала да лепшай часткі школьніцтва: была ва ўсім актыўнай, нават завадатаркай, і вучылася на выдатна. Таму з паступленнем у ВНУ праблем не мела. І ў сярэднім, і ў вышэйшай школе актыўна займалася спортам і ў бегу на лыжах дасягнула майстэрскіх вынікаў.

ніка пашанцавала. Гэта быў Геннадзь Цыхун, у якога душэўнасць арганічна паяднаная з неабсяжымі ведамі, беларускасць — з грунтоўным веданнем культуры не толькі славянскіх народаў. Абранай Наталляй Кісялёвай тэмай дасюль ніхто не займаўся, яна была першапраходцам, і абарона прайшла бліскуча. Можна было рабіць рэальныя захавы ў кірунку пераадолення наступнай навуковай вяршыні — напісання і абароны доктарскай дысертацыі. Ды зусім нечакана прыйшло са Славачыны ў Беларусь запрашэнне-прапанова паўдзельнічаць у конкурсе на замяшчэнне пасады выкладчыка беларускай мовы ва ўніверсітэце імя Мацея Бэла ў Банскай Быстрыцы. Патрабавалася пры гэтым веданне славацкай мовы. У Наталлі, па сутнасці, тут канкурэнтаў не было. Такім чынам і апынулася яна за мяжой.

Славачына! Асабіста для мяне пасля Украіны найдаражэйшы і найбліжэйшы край нашага сапраўды роднага і роўнага, а таму шчырага і праўдзівага славянскага пабрацімства.

Трапіў я туды, маючы за плячыма ўдзел у Летняй школе славяназнаўства ў Чэхіі, што дазволіла досыць грунтоўна спазнаць здольнасць тамтэйшага люду прапагандаваць сваё самабытнае нацыянальнае мастацтва, пачынаючы ад народнага (фальклорнага), строга класічнага і канчаючы мадэрным (эстрадным).

якім змешчаны вершы Кісялёвай і Макары.

Адметнасць кнігі ў тым, што абодва аўтары выявілі сябе ў шматмоўнай славянскай стыліі. Пра тое, што Наталля піша не толькі па-беларуску, але практыкуецца яшчэ і па-украінску, славацку і руску — я ведаў. Сапраўдным адкрыццём была беларускамоўная нізка Сяргея Макары. Вось што значыць уздзеянне Асобы, якой, бясспрэчна, з'яўляецца наша зямлячка Наталля Кісялёва!

Аказваецца, гэта тутэйшым дамарослым прымітывам родная мова непатрэбна, а для людзей высокаадукаваных і адухоўленых яна ўяўляе сабой непаўторна-чароўны свет і святло, вялікую і самабытную плынь у неабсяжым славянскім моры. І ці ж не паказальна: на філасофскім факультэце Дзяржаўнага ўніверсітэта ў Банскай Быстрыцы беларуская мова вывучаецца не толькі як прадмет, але як спецыяльнасць на беларуска-нямецкім аддзяленні. Вучаць нашу мову славакі па падручніку Наталлі Кісялёвай. Такому чалавеку ад шчырага сэрца хочацца пажадаць высокага плёну як у навуковай дзейнасці, так і ў пазытнай творчасці, гэтых двух істотных момантах самавыяўлення чалавечай існасці.

У беларускім друку вершы Н. Кісялёвай дасюль не публікаваліся, бо пісаліся не для чытача, а былі адлюстраваннем найперш уласнай душы, унутранага стану, настрою і спадзяванняў аўтаркі.

БЕЛАСТОЦКІЯ ЗАМАЛЁЎКІ

Невялікая вёска Расахаты Рог на берэзе возера Вігры ў гэтыя дні жыве галоўнай навіной: апеляцыйны суд Беластока вынес станоўчае рашэнне па звароту жыхароў гэтай вёскі і дазволіў лоўлю рыбы на асабісты патрэбы ў азёрах Вігры і Ушыкінаётэ. Каб была зразумелай скарга вясцоўцаў, патлумачу, што ў 1989 годзе ў гэтых

мясцінах стварылі Вігерскі нацыянальны парк і згодна з яго статутам усе гаспадарчыя справы (у тым ліку і рыбаловельства) на тэрыторыі парка трапілі пад яго юрысдыкцыю.

Мець возера за гумном і не з'есці свежай рыбіны — з такім становішчам сяляне не маглі згадзіцца. 88-гадовы Апалянар Навел кажа, што і дзяды, і прадзе-

ды яго займаліся рыбнай лоўляй. Зараз гэтым займаюцца ўжо яго ўнукі, але ж вымушаны хавацца ад аховы нацыянальнага парка. А Фабіян Тапольскі дадае, што раней у год на свае патрэбы лавіў па 50—80 кілаграмаў рыбы. Зараз жа яго прылічваюць да браканьераў.

І кемлівыя мужыкі знайшлі выйсце. Недзе ў гаспадарчых

скрынях адшукалі дакумент, які адыграў вырашальную ролю ў судовым працэсе. Гэта быў царскі сервітут ад 6 сакавіка 1869 года, згодна з якім жыхарам вёскі Расахаты Рог давалася права на лоўлю рыбы на асабісты патрэбы ў возеры Вігры. Разнастайныя сервітуты ў свой час былі распаўсюджаны на значнай тэрыторыі Польшчы. У 1990 го-

дзе было вырашана іх ліквідаваць і выкупіць з кампенсацыйнай зямлёй, лесам і іншым. Але ж вясковы сервітут Расахатага Рогу ніхто не выкупіў, а гэта значыць, што той не страціў юрыдычнай сілы. Менавіта на гэта і абіраўся суддзя, прымаючы пастанову.

Дырэктар Віграўскага нацыянальнага парка Здзіслаў Шкірўскі няк не можа пагадзіцца з такім

РЫБКА З

ГІСТОРЫЯ, ЯКАЯ АДБЫЛАСЯ НА БЕЛАСТОЧЧЫНЕ, МОЖА ЗДАЦА НЕВЕРАГОДНАЙ, БО НЕ МАЕ ПРЭЦЭДЭНТУ Ў НАШЫМ СЁННЯШНІМ ЖЫЦЦІ. ЯНА НЕ ТОЛЬКІ ЦІКАВАЯ, АЛЕ, НА МОЙ ПОГЛЯД, І ПАВУЧАЛЬНАЯ.

ЗВАРОТНАЯ СУВЯЗЬ

МЕРКАВАННЕ

ЦІ ТРЭБА ЕХАЦЬ НА ЗЬЕЗД ЗГУРТАВАННЯ БЕЛАРУСАЎ СЬВЕТУ?

Згодна са статутам "Згуртавання беларусаў сьвету "Бацькаўшчына", зьезды беларусаў сьвету павінны адбывацца што чатыры гады. На сёлетні год прыпадае 3-ці гэты зьезд.

Кожнаму, хто вагаецца, ехаць ці ня ехаць, варта было б паставіць сябе на месца арганізатараў зьезду, паспрабаваць уявіць, як "лёгка" ім, у абліччы безграшоў і бясконцай цяжкасьці, рыхтаваць гэты зьезд.

Падарожжа на зьезд з замежжа — Злучаных Штатаў, Канады, Аўстраліі, Ангельшчыны, Бэльгіі, Францыі, Нямеччыны і г. д. — гэта ня толькі ўдзел у працы гэтага міжнароднага форуму беларусаў, а найперш і найбольш — акт маральнай падтрымкі ўсім тым на Бацькаўшчыне, хто нясе на сабе цяжар абароны нацыянальных вартасьцяў. Удзел у зьездзе — гэта духоўная падтрымка ня толькі арганізатарам зьезду, а кожнаму беларусу, дзе б ён ні

жыў, калі ён рупіцца пра разьвіцьцё беларускіх культурных вартасьцяў ды пра замацаваньне беларускае дзяржаўнасьці.

Карацей кажучы, удзел у 3-м зьездзе беларусаў сьвету — маральны абавязак кожнага беларуса замежжа зрабіць на пачатку ліпеня падарожжа ў Менск, калі стан здароўя і фінансавыя магчымасьці дазваляюць гэта. І той аргумэнт, што няма чаго туды ехаць, ня мае пад сабой аніякага грунту. Наадварот, будзьма ж салідарнымі з тымі, хто бароніць сваё. А калі каторы з нас ня можа сам паехаць, дык хай дапаможа матэрыяльна справе правядзеньня зьезду і гэтым чынам замацуе сваё імя патрыёта ў салідарнасьці з тымі, што знаходзяцца на перадавой лініі абароны і працы на карысьць Бацькаўшчыны.

Янка ЗАПРУДНІК (ЗША).

* Захаваны правапіс арыгінала.

УРАЖАННІ

БЕЛАРУСЬ — СВЕТЛЫ КРАЙ ХАРАСТАВА!

Нядаўна мне пашчасціла пабываць у Пецярбургу. Упершыню!

Нельга выказаць, як мяне ўразіў гэты горад. Кожны дом, кожная вуліца — гісторыя! Ісакеўскі сабор, Эрмітаж, Спас на крыві... — ніякага часу не хопіць, каб проста прайсці па шматлікіх музэях.

Але не толькі матэрыяльныя рэчы складаюць багацце і гонар горада. Асноўны крытэры, па якім можна вызначыць ступень агульнай культуры народа, — гэта наяўнасьць творчай і навуковай інтэлігенцыі. І мне было вельмі прыемна, што сярод піцэрскай інтэлігенцыі ёсць прыхільнікі беларускай культуры. У гэтым расійскім горадзе існуе беларуская суполка, што не толькі цікавіцца нашымі традыцыямі, але і робіць усё магчымае для іх падтрыманьня.

Члены суполкі часам збіраюцца ў майстэрні піцэрскага мастака Івана Чарнякевіча, размаўляюць, дарэчы, толькі па-беларуску, абмяркоўваюць становішча беларускай культуры. Яны праводзяць выставы, займаюцца даследаваньнямі бе-

ларускай гісторыі. А нядаўна ў Піцеры з'явіўся новы музычны праект, прысьвечаны Беларусі. Я маю на ўвазе песні, музыка якіх напісана нашай зямлячкай Ірынай Базылевай, якая ўжо трэці год вучыцца і жыве ў Пецярбургу. Часцей за ўсё ў іх аснове — вершы Якуба Коласа, Пётруся Броўкі, Максіма Багдановіча, Адама Міцкевіча. Пра змест і настрой гавораць ужо самі назвы песень: "Да Нёмна", "Пахне чабор", "Аснежаная Літва", "Бела чаечка". Мне давялося пабываць на адным з пасяджэньняў суполкі і паслухаць Ірыну. Праніклівы голас маладой дзяўчыны даносіць да сэрца эмоцыі і перажыванні знакімых пазтаў. Як прыемна было слухаць гэтыя песні пад гітару ў момант роздуму пра сваё, набалелае, ды яшчэ ў самым цэнтры Пецярбурга! У адной з песень ёсць словы, што сказаны пра нашу радзіму: "О, светлы край харастава!" Хочацца верыць, што з гэтым выказаннем пазта згодная не толькі спявачка Ірына Базылева, але і ўсе беларусы замежжа.

Наталля КАРДАШ.

ЦАРСКАГА ДАЗВОЛУ

вынікам. Згодна з царскім сервітутам лоўлю рыбы можна весці на глыбінях "па шыю", а значную частку такіх глыбінь займаюць зараснікі трыснягу, які якраз знаходзіцца пад аховай. Дырэктар мае намер звярнуцца да ваяводы з мэтай выкупу сервітута. Толькі невядома, які кошт запрасяць за яго выскоўці.

А пакуль што жыхары Расахатага Рогу дастаюць з патайных месцаў сеткі і рыхтуюцца да рыбалоўнага сезону. На сённяшні дзень яны могуць гэта рабіць адкрыта. Бо як сказаў суддзя Януш Дубій:

"Польшча — краіна права".

НА ЗДЫМКАХ: вяскоўцы з царскім сервітутам 1869 года; жыхары вёскі Расахаты Рог рыхтуюцца да рыбалкі, злева — Крышталь МАСАЛЬСКИ — адзін з ініцыятараў судова-

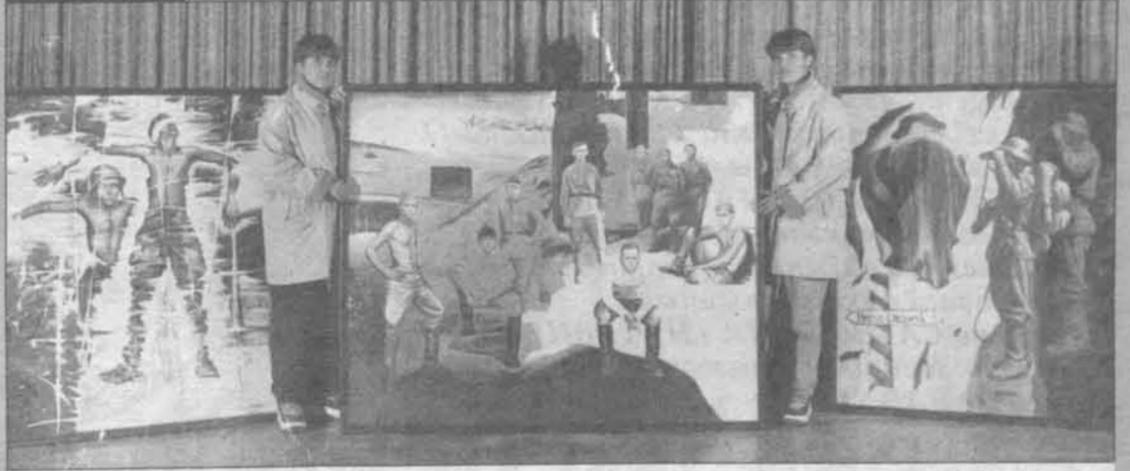
га працэсу; дырэктар Віграўскага нацыянальнага парку Здзіслаў ШКІРУСЬ не згодны з пастановай суда.

Тэкст і фота Яўгена КАЗЮЛІ. Мінск — Беласток — Мінск.

Р. С. Аўтар выказвае ўдзячнасьць калегу з Беластока Марэку Далецкаму за дапамогу ў падрыхтоўцы гэтага матэрыялу.

ВЕРНІСАЖ

Брэст-Літоўскі ўмацаваны браён... Тут у чэрвені 1941 года загінулі, абараняючы граніцу, савецкія салдаты ў першыя дні і гадзіны Вялікай Айчыннай вайны. Трыпціх

"Лета 1941-га", прысьвечаны героям тых дзён і свайму дзеду Мікалаю Няхайчыку, які загінуў у 1941 годзе, стварылі выпускніцы факультэта жывапісу Беларускай акадэміі

мастацтваў Ала і Жанна Няхайчык.

НА ЗДЫМКУ: каля трыпціха Жанна і Ала НЯХАЙЧЫК.

БелТА.

АПАВЯДАННЕ

«ДЗЕНЬ ПЕРАМОГІ»

Добры дзень, паважаная рэдакцыя! Прапаноўваю вам сваё апавяданне. Разлічваю на станоўчы водгук.

Пра сябе: 33 гады, рабочы, друкаваўся ў раённай газеце, жанаты, 2 дзяцей. Жыву ў горадзе Маладзечне, што недалёка ад Мінска.

Валерый ТУЛОЎСКИ.

Яшчэ з раніцы Сцяпанчык выйшаў у парк. Нягледзячы на святочны дзень і цудоўнае надвор'е, у душы ветэрана трывала пасяліўся смутак: першы год да запаветнай павачкі на 9 Мая не падышоў ніхто з знаёмых франтавых сяброў.

Каля паўдня пачалося ажыўленне: у парадных афіцэрска мундзірах, пабразгваючы ордэнамі і медалямі, праходжаліся ўдзельнікі вайны (з кветкамі ў руках, побач з унукамі ці праўнукамі), зацікаўлена гутарылі паміж сабой былыя партызанкі і санітаркі; дзятву ў чысценькіх кашульках вывелі, каб пацешыць публіку песнямі, танцамі, вершамі, павіншаваць ветэранаў. Час ад часу можна было ўбачыць цяперашніх абаронцаў айчыны, адлушчаных у звальненне. Гандаль вывез палаткі з разнастайнымі напоямі, півам, садавінай і наборам цукерак. Гучала музыка.

А Сцяпанчык па-ранейшаму сядзеў адзін... Касцюм, падрыхтаваны да смерці, ён не апранаў, ды і медалёў у радавога — раз-два і аблічыўся. Салдат сядзеў, але не ўспамінаў вайны гады, перастаў думаць і пра сяброў-франтавікоў. Проста па інерцыі пустымі вачамі глядзеў на прахожых, не заўважаючы, зрэшты, і іх...

— Баця, каля цябе можна прысесці? — пачуўся малады голас.

Сцяпанчык ад нечаканасці ўздрыгнуў, азірнуўся. Здаўся стаялі двое хлопцаў гадоў па восемнаццаць. Стары даўно ўжо перастаў баяцца чаго-небудзь у гэтым жыцці, але, наслухаўшыся ў двары ад бабулек размоў пра сучасных дзяцей, адносіўся да моладзі з насцярогай.

— Свабодна тут, — кінуў ён і падумаў: — Няхай сядзець, днём не зачэпяць, але і я нікуды не пайду.

А хлопцы тым часам прыселі, нікога не баючыся, дасталі пітровую бутэльку

гарэлкі, кавалак хлеба з каўбасой і спыталіся:

— Баця, а шклянчкі няма ў цябе?

— Не нашу, сынкі.

— А можа быць газета якая ёсць — з яе зрабілі б?

— На жаль, і гэтага няма.

— Давядзецца з гарла, — уздыхнуў адзін.

Больш хлопцы Сцяпанчыка не турбавалі. Прапусціўшы па пару глыткою і злёгка закусіўшы, весела расказвалі адзін аднаму розныя гісторыі і анекдоты, устаўляючы ў размову ўсё больш матэрыялаў.

Сцяпанчык жа, не асабліва ўслухваючыся ў захмялелыя галасы, па-ранейшаму бяздумна глядзеў на людзей у парку. Ужо добра чуліся дзіцячыя спевы, нейкія віншаванні ў адрас ветэранаў, усё часцей няўпэўненай паходкай праходзілі непадалёку мужчыны і юнакі.

— Баця, чаго сумуеш? Адзін з хлопцаў, брытагаловы, крануў Сцяпанчыка за руку.

— Ды вось — на людзей гляджу, — не паварочваючыся, адказаў стары.

— А ты што, не ваяваў?

— Ваяваў.

— А калі ваяваў, то чаму тут сядзіш? Гэта тваё свята, — не супыняўся брытагаловы.

— Не ведаю.

— Грошай няма святкаваць? Эх! На, дзед, за перамогу выпі. Нам і так хапіла. Хлопец працягнуў бутэльку, у якой заставалася яшчэ каля шклянкі гарэлкі.

— Не, не буду, — адмовіўся Сцяпанчык на словах, але не ў душы.

— Бяры. Тваё свята, — настойваў хлопец і паставіў бутэльку перад ветэранам. Потым устаў і пацягнуў за рукаў сябра: "Пайшли, Мікола, засядзеліся..."

Хлопцы, пахіставаючыся, пайшлі да выхаду з парку.

Сцяпанчык паглядзеў на пакінуты "падарунак" і вырасьціў: "А чаму б і не

культуры? Гэта ўсё ж як-ніяк мае свята. Праўда, з гарла, без закусі ды яшчэ цёплую даўно не піў". Стары падняў бутэльку, прыкінуў на вока колькасць гарэлкі, матляную галавой — "мнагавата" і маленькімі глыткамі выпіў усё. Адсопся, аглядзеўся наўкол і вырашыў не кідаць тару ў кусты, а акуратна паставіў ля лавачкі.

Нечакана перад ім узнік хлопчык гадоў васьмі:

— Дзень Перамогі.

— Так, унучак, Дзень Перамогі, — кінуў Сцяпанчык.

— Вось — "Дзень Перамогі". Хлопчык падышоў да бутэлькі, узяў яе і працягнуў старому.

Толькі цяпер Сцяпанчык звярнуў увагу на зтыкетку — гарэлка "Дзень Перамогі".

"Гэта ж трэба — дадумаліся", — уздыхнуў ён, паставіў бутэльку на месца і павольна пайшоў дадому.

Малюнк Вячаслава ІГНАЦЕНКІ.

ЖЫЦЦЁВЫЯ СЮЖЭТЫ

Гісторыя распарадзілася так, што ў Беларусі адначасова з'явіліся два... першыя алімпійскія чэмпіёны. На XVII алімпійскіх гульнях, што праходзілі з 25 жніўня па 11 верасня 1960 года ў Рыме, Леанід ГЕЙШТАР і Сяргей МАКАРАНКА на каноэ-двойцы заваявалі "золата". На гэтай жа алімпіядзе залатую перамогу святкавалі фехтавальшчыца Таццяна САМУСЕНКА (ПЯТРЭНКА) і барэц класічнага стылю Алег КАРАВАЕЎ.

ІМГНЕННІ, ШТО ВЫЗНАЧЫЛІ ЛЁС

— Сапраўды, — расказвае Сяргей Лаўрэнцэвіч, — тады нашых медалёў чакалі. Справа ў тым, што Гульні ішлі ўжо пяты дзень, а ў савецкай каманды — ніводнага залатога медаля! І вось першымі прарвала нас — весляроў. Ва ўпартай барацьбе выйграла заезд на адзіночках Антаніна Сярэдзіна, а потым прыйшла і наша чарга.

— Гонка складалася як звычайна ці былі нечаканасці?

— Спачатку адбыўся фальстарт. Паўторна мы "стартавалі" выдатна, і, думаю, менавіта гэты фактар адыграў галоўную ролю. Палову дыстанцыі ішлі лідэрамі. Праследавалі нас італьянцы, якіх падтрымлівалі тысячы балельшчыкаў, і румынскі экіпаж. Калі да фінішу заставалася каля 100 метраў, я выдыхнуў: "Лёня, давай цісні!", хаця бакавым зрокам бачыў, што сапернікаў побач не відаць.

Калі фінішавалі, то высветлілася: я так выкаўся, што самастойна выбрацца з лодкі не ў стане. Сіл не засталася ні кропелькі. Гэта са мною адбылося ўпершыню ў жыцці. Дапамагалі выбірацца з каноэ сябры па камандзе. Усе былі такія шчаслівыя! Аказалася, што мы абышлі сярэбраных прызёраў — італьянцаў на цэлыя тры секунды. Гэты быў салідны адрыв...

— З чаго, на ваш погляд, складалася перамога?

— У нас была нейкая лёгкасць руху, калі глядзець збоку. Ды і я сам адчуваў гэта. Сіла, маладосць, добры настрой, адсутнасць псіхалагічнага дыскамфорту, вялікае пануцце адказнасці за выступленне перад самім сабой, камандай, балельшчыкамі і перад радзімай.

— Экіпаж у каноэ-двойцы — гэта як экіпаж у касмічным палёце. Ці патрэбна псіхалагічная сумяшчальнасць?

— Мне з Леанідам Гейштарам было вельмі лёгка. Я чалавек пам'яркоўны і кожнага ўспрымаю такім, які ён ёсць. У Гейштара былі свае паняцці пра падрыхтоўку, але мы заўсёды знаходзілі агульную мову. Мне з ім псіхалагічна было камфортна. Я меў да нашай сустрэчы спарторніцкі вопыт, і мне падабалася тэхніка напарніка. Ён ніколі не рабіў лішніх рухаў. Я ж добра веславаў, адчуваў ваду і мог заўсёды падстроіцца пад любога спартсмена.

— Часу з 1960 года прайшло шмат. Ці будучы ў Беларусі новыя Гейштары, Макаранкі, Парфяновічы? Што трэба для гэтага?

— У каноэ ў нас добрыя традыцыі. Але няма, я б сказаў, сплаву маладосці і вопыту. Наш від спорту мае каля 10 алімпійскіх ўзнагарод і каля 50 залатых

медалёў чэмпіянатаў свету. Аднак трэнер сёння "варыцца ў сваім саку", а від спорту трымаецца на энтузіястах. База сярэдняй кая. Павінна быць зала агульнафізічнай і сілавой падрыхтоўкі, медпункт, пункт харчавання, басейн для заняткаў у зімовы час, трэнажоры. Адным словам, сучасны цэнтр алімпійскай падрыхтоўкі.

Не можа быць далёкай ад спартсмена і навука. Прычым, метадычнаму накірунку неабходна надаваць першапачатковае значэнне, а ў нас пакуль толькі арганізацыйнае ў пашане. Вяславанню патрэбны свой дом.

Я цэлы год працаваў у Кітаі. Проста ўражаны: ёсць і метадыка, і арганізацыя, і забеспячэнне. Там у 24-х правінцыях створаны 24 (!) дзяржаўныя цэнтры па вяславанні, дзе ёсць усё. Лодак — колькі хочаш! З часам вяславанне ў Кітаі будзе развіта вельмі моцна...

— У нас таксама ёсць падрыхтоўчыя цэнтры. Кацярына Карстэн вырасла ў Беларусі. Калі ёсць талент, то яго развіць можна і ў нашай краіне.

— Я таксама аптыміст. Веру, што ўсё будзе нармальна. Аднак хвалюе вось што. Пайшоў з федэрацыі Леанід Дзеравянка — заслужаны трэнер СССР. Я таксама прыехаў з Кітая з вялікім вопытам, але бачу, што нікому гэтыя напрацоўкі не патрэбны. Нас жа ў часы існавання Саюза вучылі вопытныя педагогі. Кітайцы ведаюць усіх нашых вучоных, трэнераў, спартсменаў. Запрашаюць да сябе і шануюць, як герояў. Штудзіруюць нашы кнігі. Гэта ўразіла. Мяне выпыталі літаральна да дробязей, да тонкасцей пра ўсё, што тычыцца метадыкі падрыхтоўкі весляроў.

— Як вы лічыце, чаму кітайскія весляры дапусцілі вас у святое святах — Цэнтр алімпійскай падрыхтоўкі?

— У Кітаі ідзе актыўнае станаўленне гэтага віду спорту, і я першы трэнер, якога яны так сустракалі. Мне казалі, што за мае заслугі. Я ж працаваў са зборнай СССР. Але, ведаеце, упершыню сапраўдным трэнерам я адчуў сябе менавіта ў Кітаі.

Як я працаваў раней? Сядзіш у лодцы, мерзнеш на вадаёмах вясной, зімой і восенню, бегаеш, збіраючы паперы ўсякія, інвентар здабываеш і гэтак далей. А

МАКАРАНКА Сяргей
ЛАЎРЭНЦЭВІЧ — ПЕРШЫ
(РАЗАМ З Леанідам
ГЕЙШТАРАМ) АЛІМПІЙСКІ
ЧЭМПІЁН-ВЕСЛЯР БЕЛАРУСІ
(РЫМ, 29.08.1960 ГОДА НА
ДЫСТАНЦЫІ 1 000 МЕТРАЎ
У КАНОЭ-ДВОЙЦЫ).
НАРАДЗІўСЯ 11 ВЕРАСНЯ
1937 ГОДА. ПЕРАМОЖЦА
СПАРТАКІЯД БССР, СССР.
ЧЭМПІЁН СВЕТУ (1963),
ЕЎРОПЫ (1961, 1963) НА
ДЫСТАНЦЫІ 10 000 МЕТРАЎ.
ВАСЬМІРАЗОВЫ ЧЭМПІЁН
СССР. ЗАСЛУЖАНЫ
МАЙСТАР СПОРТУ СССР.
ЗАСЛУЖАНЫ ТРЭНЕР,
ЗАСЛУЖАНЫ ДЗЕЯЧ
ФІЗІЧНАЙ КУЛЬТУРЫ І
СПОРТУ БЕЛАРУСІ
КАВАЛЕР ОРДЭНА
"ЗНАК ПАШАНЫ".

там толькі трэніроўкі са спартсменамі і усё! Я гавару: "Мне патрэбны даныя па фізічнаму стану спартсменаў". Тут жа ўрачы бяруць пробу, аналізы, а заўтра мне раскрываюць усе карты: дыяграмы, вынікі, і я дакладна ведаю, хто ў якім стане. Так працаваць цікава!

— Чым вы зараз займаецеся?

— Працую ў фірме па вытворчасці лодак. Некалькі гадоў назад пераканаў аднаго бізнесмена заняцца гэтым відам дзейнасці. Зараз наладзілі вытворчасць. Лодкі сталі не горшыя за сусветныя, а па кошту ў тры разы таннейшыя і па хадавых якасцях не саступаюць. Пытанні іх набыцця ўжо цікавяцца і краіны СНД.

— Лодкі для спорту ці для насельніцтва таксама?

— Для насельніцтва таксама, у тым ліку і катэры, пірогі, байдаркі, каноэ. Калі нам аказаць дапамогу, то беларускі спорт можа зарабляць на гэтай справе грошы і развіваць вяславанне ў краіне.

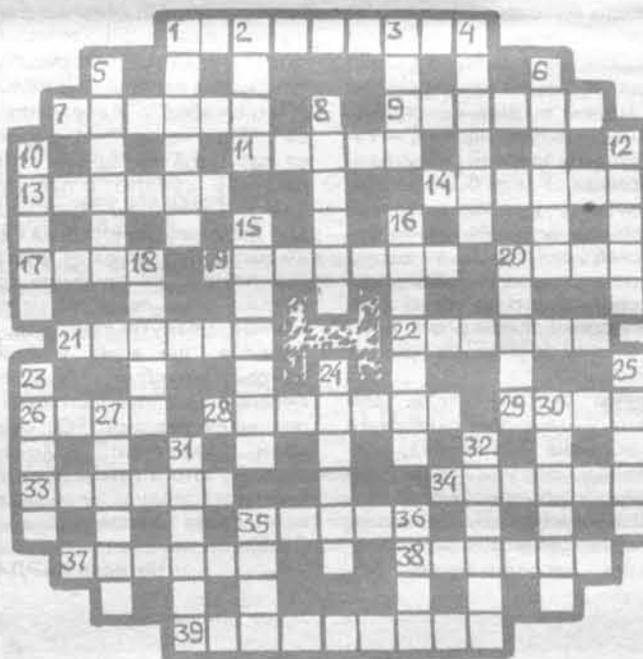
І яшчэ. Хачу павіншаваць НАК Беларусі з 10-годдзем. Раней, калі мы выступалі, у нас не было свайго Алімпійскага камітэта. Зараз адчуваем яго працу і клопат пра спартсменаў і трэнераў. Дзякуй!

Пётр РАБУХІН.

КРЫЖАВАНКА АД ЛЮБОВІ ІОНАВАЙ

ПА ГАРЫЗАНТАЛІ. 1. Дасканалее ўменне ў якой-небудзь справе, рабоце. 7. Савецкі расійскі паэт XIX—XX стагоддзяў, аўтар твораў для дзяцей. 9. Галівудскі кінаакцёр, які зняўся ў ролі шэрыфа ў фільме "Пагоня". 11. Асобы, што суправаджаюць высокапастаўленую асобу. 13. Вёска ў Пухавіцкім раёне на аднайменнай рацэ. 14. Славуты амерыканскі кінарэжысёр XX стагоддзя, аўтар фільма "Графіня з Ганконга" (1967 год). 17. У сярэднявекавых цюрка-мангольскіх феадальных дзяржавах — сталіца, стаўка хана. 19. Сапраўднае прозвішча Я. Купалы. 20. Рака, левы прыток Свіслачы. 21. Беларускі народны танец. 22. Прадстаўніца народа, які складае частку насельніцтва Дагестана. 26. Частка поўнага прозвішча беларускага кінарэжысёра XX стагоддзя, аўтара кінакамедыі "Маё каханне" (1940 год). 28. Беларускі гісторык і краязнавец XIX—XX стагоддзяў, аўтар твораў па этнаграфіі, гісторыі Віцебшчыны. 29. Хлыст, які выкарыстоўваецца пры верхавой яздзе. 33. Атрыманая зусім нядаўна вестка. 34. Струнны шчыпковы музычны інструмент старажытных грэкаў. 35. Лютэранскі храм. 37. Чалавек, наняты для таго, каб гучна апладзіраваць або свістаць, і тым самым ствараць уражанне поспеху або прывалу артыста оперы. 38. Беларуская спявачка XX стагоддзя (лірыка-драматычнае сапраўна), у 1933—1959 гадах — салістка Нацыянальнага тэатра оперы. 39. Памішканне для работы скульптара.

ПА ВЕРТЫКАЛІ. 1. Верш У. Караткевіча. 2. Бельгійскі майстар музычных інструментаў, аўтар духавога інструмента, які мае назвай яго прозвішча. 3. Духавы медны музычны інструмент самага нізкага рэгістра. 4. Кампазітар XX стагоддзя, народны артыст Беларусі, адзін з арганізатараў Беларускай кансерваторыі. 5. Пункт гледжання. 6. Адна з жанрава-стылістычных форм, якую выпрацаваў В. Дунін-Марцінкевіч. 8. Зварот да мужчыны ў Англіі і Амерыцы. 10. Ахоўнік, абаронца (высокае). 12. Тварам да таго, хто глядзіць. 15. Беларускі празаік і драматург, аўтар п'есы "Вечар". 16. Беларускі паэт, зборнік якога меў назву "Сонечны дождж". 18. Стандартны кавалак паперы. 20. Беларуская пісьменніца XX стагоддзя, якая ў 1909—1913 гадах была ўдзельніцай Гродзенскага гуртка беларускай моладзі. 23. Від увелічэння тэхнікі. 24. Вёска ў Пухавіцкім раёне, у мінулым — уладанне Сапегаў, Агінскіх. 25. Нацягнутая на раму белая тканіна для дэманстрацыі фільмаў. 27. Французскі кампазітар XIX—XX стагоддзяў, аўтар твора "Балеро". 30. Той, хто стварае матэрыяльныя і духоўныя каштоўнасці. 31. Рэдкі, адзіны ў сваім родзе экзэмпляр. 32. Дэкаратыўная травяністая расліна з вялікімі чырвонымі, ружовымі ці белымі кветкамі. 35. Вобласць, мясцовасць, што выплывае па якой-небудзь характэрнай прыкмеце. 36. У рымскай міфалогіі — Бог каханьня.

АДКАЗЫ НА КРЫЖАВАНКУ

ПА ГАРЫЗАНТАЛІ. 1. Мастацтва. 7. Маршак. 9. Бранда. 11. Світа. 13. Тарька. 14. Чарлін. 17. Арда. 19. Пучывін. 20. Ваца. 21. "Мікіта". 22. Аварка. 26. Корш. 28. Саліноў. 29. Стэк. 33. Навіна. 34. Кіфара. 35. Кірха. 37. Клакер. 38. Млодак. 39. Майстарня. ПА ВЕРТЫКАЛІ. 1. "Машка". 2. Сакс. 3. Туба. 4. Алядаў. 5. Парыж. 6. Ірылія. 8. Містр. 10. Страх. 12. Анфас. 15. Дударка. 16. Сінакоў. 18. Аркуш. 20. Верс. 23. Скань. 24. Дукора. 25. Экран. 27. Равель. 30. Тварэц. 31. Унікум. 32. Півонья. 35. Край. 36. Амур.

«Голас Радзімы»

Галоўны рэдактар
Наталля САЛУК

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:

Дзяржаўны камітэт па справах рэлігій і нацыянальнасцей Рэспублікі Беларусь; Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі; Беларускае таварыства па сувязях з суайчыннікамі за рубяжом "Радзіма".

РЭДАКЦЫЯ:

Намеснік галоўнага рэдактара
Галіна УЛІЦЕНАК.
Адказны сакратар
Таццяна КУВАРЫНА.
Рэдактар аддзела —
член рэдакцыі
Яўген ЛЕЦКА.

Рэдактар аддзела
Алена СПАСЮК.
Аглядальнік
Віктар МАШОШЭНКА.
Спецыяльныя карэспандэнты
Яўген КАЗЮЛЯ,
Алесь МЯСНІКОЎ.

Нэлі ПРЫВАЛАВА.
Рэдактар-перакладчык
Святлана КАРПУЧОК.
Стыльрэдактар
Ірына КАЗЛОВА.
Тэхнічны рэдактар
Данута РАКАВЕЦ.

Наш адрас: 220005, Мінск, пр. Ф. Скарыны, 44.
Тэлефоны: (+375-17) 213-31-97 (тэл.-факс), 213-32-80, 284-76-56, 213-37-82.
Адрас у INTERNET: <http://www.voiceland.unibel.by>. E-mail: voiceland@tut.by

Пазіцыі рэдакцыі і аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках «Голас Радзімы», не заўсёды супадаюць.

Рэгістрацыйнае пасведчанне № 81.
Падпісны індекс у Беларусі 63854.
Тыраж 1 897 экз.
Зак. 1160.

Падпісана да друку 7.5.2001 г. у 12.00.

Газета набрана, зьвязана і аддрукавана ў друкарні «Беларускі Дом друку» (220041, г. Мінск, пр. Скарыны, 77).